

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie se zaměřením na oblast terorismu
a organizovaného zločinu

Common Foreign and Security Policy of the European Union Focusing on Terrorism and
Organised Crime

Student: Bc. Sylva Hříbková
Vedoucí diplomové práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2014

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Sylva Hříbková**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210T004 Eurospráva

Specializace: 00 Eurospráva

Téma: Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie
se zaměřením na oblast terorismu a organizovaného zločinu
Common Foreign and Security Policy of the European Union Focusing
on Terrorism and Organised Crime

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Charakteristika a typologie terorismu a organizovaného zločinu
 3. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie s akcentem na terorismus a organizovaný zločin
 4. Opatření v Evropské unii a České republice v boji proti terorismu a organizovanému zločinu
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- BENEDETTA, Bertí. *Armed Political Organizations: From Conflict to Integration*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2013. ISBN 9781421409757.
- DRULÁK, Petr. *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. ISBN 978-80-86506-86-9.
- SOULEIMANOV, Emil a kol. *Organizovaný zločin*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-27-8.

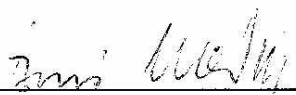
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení o samostatném vypracování diplomové práce

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně“.

V Ostravě dne 25. dubna 2014

Bc. Sylva Hříbková

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za odborné rady, věnovaný čas a cenné připomínky, jež mi velice pomohly při zpracování této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	5
2. Charakteristika a typologie terorismu a organizovaného zločinu	7
2.1 Terorismus	7
2.1.1 Vývoj a motivy terorismu	9
2.1.2 Hlavní formy terorismu	13
2.1.3 Nové hrozby terorismu	16
2.1.4 Americký vs. evropský přístup k terorismu	18
2.2 Organizovaný zločin	18
2.2.1 Vývoj organizovaného zločinu	20
2.2.2 Metodologická východiska studie organizovaného zločinu	21
2.2.3 Typologie organizovaného zločinu	23
3. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie s akcentem na terorismus a organizovaný zločin	29
3.1 Vznik a cíle Společné zahraniční a bezpečnostní politiky	29
3.2 Spolupráce Evropské unie se Severoatlantickou aliancí a síly rychlé reakce	31
3.3 Financování Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie	32
3.4 Změny ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie po zavedení Lisabonské smlouvy	35
3.4.1 Nedostatky Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie	36
3.5 Operace Společné bezpečnostní a obranné politiky	37
3.5.1 Mise EULEX KOSOVO	40
3.5.2 Operace EUFOR ALTHEA	43
3.5.3 Mise EUPAT FYROM	46
3.5.4 Zapojení České republiky do zahraničních misí	47
4. Opatření v České republice a Evropské unii v boji proti terorismu a organizovanému zločinu	49
4.1 Opatření v boji proti terorismu v České republice	49
4.1.1 Vnímání terorismu obyvateli České republiky	50
4.1.2 Strategie České republiky koncipované pro boj s terorismem	52
4.1.3 Orgány boje proti terorismu v České republice	53
4.1.4 Teroristické útoky v České republice	55
4.2 Opatření v boji proti terorismu v Evropské unii	56

4.2.1	Vnímání terorismu v Evropských zemích a participace zpravodajských služeb v boji proti terorismu	57
4.2.2	Strategie Evropské unie v boji proti terorismu	58
4.2.3	Orgány boje proti terorismu v Evropské unii	60
4.3	Organizovaný zločin v České republice	63
4.3.1	Zpravodajský systém České republiky	64
4.3.2	Orgány a nástroje pro boj proti organizovanému zločinu v České republice	66
4.4	Opatření v boji proti organizovanému zločinu v Evropské unii	68
4.4.1	Dokumenty a instituce v boji proti organizovanému zločinu	69
4.5	Propojení terorismu a organizovaného zločinu	72
5.	Závěr	74
	Seznam použité literatury	76
	Seznam zkratk	84
	Seznam tabulek	
	Seznam obrázků	
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1. Úvod

Organizovaný zločin a terorismus představují v celosvětovém měřítku jednu z nejzávažnějších globálních hrozeb současnosti. Obě tyto kriminální aktivity v jakékoli podobě či formě znamenají ohrožení bezpečnosti obyvatel, demokratických principů a zásad, na kterých je společnost založena, a v krajních případech mohou ohrozit i státní zřízení. Organizovaný zločin a terorismus lze označit za nebezpečný fenomén minulého i současného století s cílem přizpůsobit si aktuální společnost k obrazu svému. Evropská unie má eminentní zájem bojovat s těmito aktuálními problémy. Ve snaze předcházet teroristickým útokům a nelegálním činnostem organizovaného zločinu, vypracovaly orgány Evropské unie několik strategií, které se zaměřují na prevenci těchto aktivit, přes jejich řešení až po trestání pachatelů.

Terorismus i organizovaný zločin představují společensky nebezpečné aktivity, které se v mnohém odlišují, ale zároveň je spojuje několik podobných rysů. *Hlavní rozdíl těchto dvou kriminálních aktivit spočívá v primárním cíli.* Zatímco stěžejním cílem organizovaného zločinu je dosáhnout maximálního výdělku s minimálními náklady a rizikem, tak pro teroristy nebývá hlavním cílem zisk, ale jejich ideologické či politické pohnutky. Obzvlášť nebezpečné je vzájemné propojení organizovaného zločinu a terorismu. Ideálním místem pro teroristické skupiny jsou právě zločinecká podsvětí.

Tématem této diplomové práce je *Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie se zaměřením na oblast terorismu a organizovaného zločinu.*

Cílem diplomové práce je charakterizovat rozsáhlost a nebezpečnost terorismu a organizovaného zločinu a poukázat na možná řešení těchto nelegálních aktivit dostupnými prostředky v rámci Evropské unie a České republiky.

V rámci diplomové práce byla stanovena hypotéza, že Evropská unie disponuje velkým množstvím účinných nástrojů v boji s terorismem a organizovaným zločinem a je schopna s úspěchem provádět rozsáhlé protiteroristické operace.

Při zpracování této diplomové práce byly využity následné vědecké metody. Při formulaci cíle a hypotézy diplomové práce byla využita metoda *dedukce* a *generalizace*. Při zpracování teoretických východisek diplomové práce byly využity metody *abstrakce* a *komparace*. Deskriptivně-analytická část diplomové práce, což je

především třetí a čtvrtá kapitola, vychází z použití metody *analýzy, syntézy* a následné *komparace*.

Diplomová práce je rozčleněna do tří hlavních kapitol. Obsahem první kapitoly je teoretický výklad terorismu a organizovaného zločinu, dále jsou uvedena metodologická východiska terorismu a organizovaného zločinu a aktuální vývojové trendy těchto nelegálních aktivit.

Druhá kapitola je zaměřena na Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské unie (SZBP) s akcentem na terorismus a organizovaný zločin. V této kapitole je rozebrána oblast financování SZBP, především je porovnáváno financování SZBP s ostatními politikami Evropské unie v rámci minulého i současného sedmiletého finančního plánu. Dále jsou zde uvedeny změny ve SZBP, které byly provedeny po přijetí Lisabonské smlouvy včetně nedostatků, s nimiž se SZBP potýká a jejichž náprava by se měla stát předmětem zájmu orgánů EU. Závěr druhé kapitoly je věnován operacím Evropské unie spadajícím do oblasti Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie.

Třetí kapitola je věnována opatřením v České republice a Evropské unii pro boj proti terorismu a organizovanému zločinu. Jsou zde uvedeny strategie, nástroje a příslušné instituce zaměřené na potírání terorismu a organizovanému zločinu. Závěr této kapitoly je zaměřen na zvyšující se bezpečnostní hrozbu, jež představuje vzájemné propojení aktivit terorismu a organizovaného zločinu.

2. Charakteristika a typologie terorismu a organizovaného zločinu

Terorismus a organizovaný zločin představují obrovský problém současné doby. Terorismus je vrcholnou formou extremismu¹, formou komunikace, jež využívá strachu a násilí (Kotlán, 2003). Adresát, tedy vydíraný a zastrášený většinou nebývá obětí teroristického útoku. Teroristický akt slouží jako nástroj nátlaku na subjekt, jež musí zvážit, jak se po daném útoku rozhodnout (Eichler, 2009). Zda vyhoví požadavkům teroristů či riskuje oběť, která je předmětem teroristického útoku. Stěžejním cílem útoku je zasáhnout společnost ve velmi citlivých a zranitelných oblastech při nízkých peněžních nákladech s obrovským psychologickým dopadem.

2.1 Terorismus

Termín terorismus je obsažen v několika specifických definicích a jeho použití se stává často kontroverzní. Poprvé byl výraz terorismus použit v průběhu Velké francouzské revoluce pro definování metod používaných vládou proti svým protivníkům (Souleimanov, 2012). Pojem terorismus pochází z latinského slova a v překladu znamená *nahánět strach či zastrášovat* (Pikna, 2006). Po teroristických útocích 11. září ve Spojených státech amerických (USA) se daný pojem začal používat častěji a počet definic se výrazně rozšířil. Schmidt a Jongman ve svém díle *Political Terrorism* uvedli, že do roku 1988 se používalo více než 109 definic terorismu (Jongman, 1988). Jak uvádí Středa s Matouškem, v roce 2002 se počet definic terorismu rozšířil na 120 (Pikna, 2006).

Ministerstvo obrany USA definuje terorismus jako záměrné použití násilí s cílem vyvolat strach a pomocí něj donutit veřejnou správu či společnost, aby něco učinila či naopak neučinila (Karásek, 2008).

Federální úřad pro vyšetřování (FBI), definuje terorismus následovně: „*Terorismus je nezákonné použití síly a násilí proti osobám či majetku se záměrem zastráshit nebo donutit vládu, civilní obyvatelstvo či jeho určitou skupinu, a tím dosáhnout politických nebo společenských cílů*“ (Webnode, 2010).

¹ Mezi další formy extremismu patří také fašismus či komunismus.

Uvedené americké definice obsahují několik společných prvků. Obě popisují terorismus jako předem naplánované použití násilí s politickým podtextem prováděné na nižší než státní úrovni a cíli těchto útoků jsou subjekty nevojenského charakteru.

Léon Blum, bývalý francouzský premiér², uvedl, že „*terorismus provokujeme vždy, když ženeme do beznadějně uličky ty, kdo se fanaticky bijí za spravedlivou věc*“. Vypracování společné definice, která by byla respektována všemi členskými státy Evropské unie (EU), bylo velice důležité. Jednak odpadá problém „*one man's terrorist = another man's freedom fighter*“³, společná definice je rovněž nezbytným předpokladem k posílení policejní a justiční spolupráce v EU⁴ (Pikna, 2006). Třetí, ne méně důležitý argument pro vypracování společné definice je jednodušší praktická spolupráce s nečlenskými státy EU, zejména s USA.

Ke konci roku 2001 došlo ke schválení definice Evropského parlamentu (EP) (2006), která popisuje terorismus jako „*záměrně páchané činy jednotlivců nebo skupin proti jedné nebo několika zemím, jejich institucím či státním příslušníkům s cílem zastrašovat je a ohrožovat jejich základní lidské svobody, demokracii, úctu k lidským právům a vládě práva*“.

Otázkou terorismu se zabývá také Organizace spojených národů (OSN). V Rezoluci 1373 z roku 2001 odsoudila teroristické útoky v USA z 11. září 2001 a označila je za závažnou hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Generální tajemník OSN Kofi Annan⁵ na jaře roku 2005 vyzval členské státy této organizace, aby se spojili v boji proti terorismu (OSN, 2001). Zdůraznil nutnost jednotného chápání terorismu a potřebu překonání zdoluhavých vyjednávání o definici terorismu, jež podkopávají morální autoritu této organizace. V současné době na půdě OSN stále neexistuje jednotná a všemi uznávaná definice terorismu.

Ze všech možných definic, jež se objevily v EU, lze odvodit několik společných prvků a termín terorismus shrnout do jediné definice, jež zní následovně. *Terorismus vyjadřuje politicky motivované a bezohledné zabíjení městského obyvatelstva* (Eichler, 2009).

² V letech 1936 - 1937, 1946 - 1947.

³ Pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu.

⁴ Před 11. 9. 2011 byl terorismus právně upraven jen v šesti státech EU.

⁵ Od 1. 1. 2007 je generálním tajemníkem OSN Pan Ki-mun.

2.1.1 Vývoj a motivy terorismu

Terorismus lze rozdělit do tří stěžejních vývojových forem (Eichler, 2009):

- *národní terorismus* - označován také jako vnitropoliticky motivovaný terorismus či státní terorismus, je organizován a prováděn v rámci jednoho konkrétního státu. Počátkem národního terorismu byla 80. léta 19. století, kdy si v Rusku teroristé chtěli prosadit zastavení reform, jež měly za cíl přizpůsobit Rusko západním standardům. Cílem daného typu terorismu je přinutit vysoké státní úředníky k výrazným politickým změnám, odpojit část území od většího státu⁶ či změnit vnitropolitické uspořádání státu⁷,
- *mezinárodní terorismus* - útoky mezinárodního terorismu, ať už jsou prováděny státem či nezávislou teroristickou organizací, bývají namířeny přes státní hranice⁸. Cílem tohoto terorismu je změnit vnitřní politické uspořádání postiženého státu, ale také dosáhnout změn v jejich zahraniční politice. Teroristé útokem požadují, aby stát zastavil prosazování svých zájmů nebo kompletně změnil svou politiku vůči danému území⁹,
- *globální terorismus* - vyšší forma mezinárodního terorismu. Globální terorismus je často spojován s možnou obavou vysokých představitelů států, že boj s terorismem bude trvat déle jak jednu generaci¹⁰ (Pikna, 2006). O globálním terorismu se začalo hovořit od 11. 9. 2001, kdy došlo k teroristickým útokům v USA, při nichž zahynulo 6 tisíc lidí z 80 zemí (OSN, 2001). Stěžejním cílem tohoto typu terorismu je tvrdě potrestat ty, jež jsou hybnou silou procesu globalizace. I přes vznik této nové formy terorismu, stále probíhají aktivity mezinárodního i národního terorismu a v mnoha oblastech se i vzájemně podporují.

⁶ IRA v Severním Irsku, terorismus na Korsice, ETA ve Španělsku.

⁷ Příkladem může být únos italského premiéra Alda Mora v roce 1978, který skončil jeho vraždou.

⁸ Tento typ terorismu vznikl koncem 60. a začátkem 70. let 20. století (Kotlán, 2003). Označení mezinárodní terorismus se používá v dokumentech OSN⁸, používá se také v USA či v legislativě Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (UK) (Pikna, 2006).

⁹ Jako příklad lze uvést rok 1967, kdy došlo k porážce tří arabských států v šestidenní válce s Izraelem. V arabských státech došlo ke ztrátě důvěry, čehož teroristé využili v argumentaci, že zájmy arabských obyvatel budou chránit a že za ně dokážou bojovat lépe než vojáci. Mimo jiných útoků, lze připomenout útok na izraelské sportovce v roce 1972 při olympijských hrách v Mnichově.

¹⁰ Obdobně jako studená válka.

Typologii terorismu je možné provést na základě motivace teroristů. Podle motivace lze rozdělit terorismus na tři hlavní druhy (MV ČR, 2009):

- *kriminální terorismus* – teroristické akce prováděné především za účelem získání osobních výhod,
- *patologický terorismus* – teroristický útok je nejčastěji proveden za účelem vnitřního sebeuspokojení pachatele,
- *politický terorismus* – teroristické akce jsou provedené na základě skupinových pohnutek bez potřeby získání materiálních výhod.

Politický, resp. ideologický terorismus lze dále členit na terorismus:

- ultralevicový,
- ultrapravicový,
- etnický,
- náboženský,
- environmentální,
- vigilantistický¹¹
- „single-issue“ terorismus¹².

Teroristé útočí z mnoha různých důvodů a přesvědčení. Mezi hlavní motivy teroristických útoků patří motivy (Říháčková, 2006):

- ekonomické,
- sociální,
- náboženské,
- etnické,
- politické,
- environmentální,
- národnostní,
- rasové.

Výše uvedené motivy teroristických akcí budou následně podrobněji rozebrány.

¹¹ Teroristé usilují o „právo a pořádek“, jež stát nedokáže podle nich zajistit. Příkladem jsou latinskoamerické „černé brigády“, zasahující proti bezdomovcům.

¹² Tzv. jednopoložkový terorismus usilující např. proti potratům.

Ekonomické motivy

Terorismus, jenž vznikl na základě ekonomických motivů, je často propojen s organizovaným zločinem, především s obchodováním s drogami či s ilegálním obchodem se zbraněmi. Teroristické skupiny disponují velkým množstvím peněžních prostředků získaných z těchto nelegálních aktivit, důkazem je např. finančně náročná příprava, způsob provedení a rozsah útoku. Tyto zločinecké skupiny jsou často zapojeny také do jiných případů organizovaného zločinu, jako je korupce, obchod s lidskými orgány, obchodování s lidmi apod. (Linhart, Roudný, 2009). Jako příklad lze uvést Afghánistán. Tato země je jedna z nejvýznamnějších lokalit, kde se pěstují drogy. I přes válečné období se v Afghánistánu díky levné pracovní síle vždy získávalo obrovské množství surovin pro výrobu drog. Konkrétně se jedná o heroin, který přináší obchodníkům v západním světě velké ilegální příjmy.

Sociální motivy

Zvyšující se sociální rozdíly mezi bohatými severozápadními zeměmi, a chudými zeměmi, zeměmi třetího světa¹³, vyúsťují ve zvyšování běžné kriminality, ale mohou být rovněž zdrojem pro závažnou kriminální činnost. Nízká životní úroveň těchto chudých zemí, jež je spojena s negramotností, bídou, nezaměstnaností, sociálním vyloučením, může prorůst v teror, revoluční boj až v občanskou válku (Linhart, Roudný, 2009).

Náboženské motivy

Již od vzniku náboženství existuje rivalita mezi různými druhy náboženských učení. Z globálního pohledu je v dnešní době lidstvu nejvíce nebezpečný *islámský fundamentalismus* (Balabán, 2007). Stěžejními centry islámského fundamentalismu jsou blízký a střední východ a také severní Afrika. Vznik tohoto učení je spojen s výraznými hospodářskými, politickými a sociálními změnami ve druhé polovině minulého století¹⁴. Tyto změny se staly podnětem myšlenek pro vytvoření jednotného muslimského světa s jediným platným právem *šarija*, jež je opakem demokracie. Muslimští islamisté útočí jednak na muslimské státy, jež jsou pod vládou umírněných muslimských vůdců řídicí se „světskými“ zákony, ale také na západní státy (Eichler, 2009). Příkladem zemí, ve kterých došlo k útokům islámských fundamentalistů, jsou UK či Španělsko. V březnu roku 2004 došlo k teroristickým útokům ve

¹³ Především některými africkými zeměmi.

¹⁴ Dekolonizace, mnohdy neúspěšné snahy o demokracii, zvyšující se hospodářské rozdíly, vznik státu Izrael na území Palestiny, atd.

španělském Madridu. Na příměstské vlaky během ranní dopravní špičky zaútočila islamistická skupina. Zabito bylo 191 lidí a minimálně 2 tisíce lidí bylo zraněno. V roce 2005 se stal cílem teroristického útoku Londýn. Celkem došlo ke čtyřem výbuchům v autobusech a v metru. Část města byla bez proudu, hromadná doprava nefungovala a v ulicích hlavního města nastal chaos. Zemřelo 37 osob a stovky lidí bylo zraněno (Idnes, 2009).

Etnické motivy

Etnické motivy teroristických činů často vycházejí z xenofobie a netolerance vůči jiným, často nepřizpůsobivým etnikům, kteří nerespektují normy chování a jednání ve státě, do kterého se přistěhovali. Jedná se o romské menšiny, ale také jiné menšiny, které vznikly migrací z asijských a afrických zemí v západní Evropě (ČT, 2013). V roce 2007 ve Francii docházelo k nepokojům přistěhovalců. Imigranti se násilným způsobem domáhali svých práv, tak, že ničili veřejný majetek a narušovali bezpečnost v zemi. Francie řešila problémy s touto menšinou jejich vystěhováním za hranice státu. Evropská komise jednání Francie považuje za diskriminační a zdůraznila, že Romové mají jako ostatní evropští občané právo volně se pohybovat v zemích EU (ČT, 2013).

Politické motivy

Politický motiv patří k nejčastějším motivům pro spáchání teroristického činu. Představitelé teroristických organizací tíhnou k levicovým nebo pravicovým extremistům. Příslušníky ultralevicového terorismu byly např. skupiny působící v 70. a 80. letech minulého století v Německu a Itálii. Tyto teroristické skupiny útočily na představitele průmyslového a bankovního establishmentu, tedy na představitele konzumního kapitalismu, který byl považován za důsledek nespravedlivého uspořádání západního světa (Linhart, Roudný, 2009).

Environmentální motivy

Jedná se velice často o ilegální prosazování ekologických teorií členů nestátních a neparlamentních environmentálních iniciativ. Za ekologickými motivy jsou často zájmy nadstátních průmyslových a energetických společností, jejichž cílem je orientovat hospodářskou politiku země ke svému prospěchu. Příkladem může být akce skupiny rybářů z roku 1995, kteří se vybavení zbraněmi zmocnili výzkumné stanice Darwin nacházející se na Galapážských ostrovech. Rybářům se nelíbily množstevní limity pro sběr sumýšů a tak zajali osoby, které na výzkumné stanici pracovaly a hrozili jim zabitím několika vzácných želv a jiných ohrožených mořských zvířat, pokud nedojde ke zvýšení limitů. Policejní jednotky

rychle zasáhly a nedošlo k žádné ztrátě na životech, ovšem později bylo nalezeno 81 mrtvých galapážských želv (Rexter, 2004).

Národnostní motivy

Národnostní motivy terorismu jsou spojovány se snahou o vytvoření národnostně homogenní společnosti s postupným asimilováním etnik a národnostních menšin. Jedná se ale také o problém bývalých mnohonárodních a federálních států, kdy po jejich rozpadu docházelo k řadě konfliktů. Příkladem může být současný problém uznání Kosova jako nezávislého státu či problémy Kavkazské oblasti (Gruzie, Abcházie apod.). Konflikt mezi Gruzii a Abchází vyústil v občanskou válku mezi gruzínskými a abcházskými etnickými skupinami. Abcházie formálně patřila ke Gruzii, ale fungovala jako samostatný stát. Cílem Abcházců bylo vybudovat si svůj vlastní stát, zatímco Gruzínci chtěli národní stát, ve kterém by národnostní menšiny měly jen velmi omezenou samosprávu. Válka skončila vyhlášením nezávislosti Abcházie. Tento konflikt patří k nejkrvavějším konfliktům, které se odehrály v zemích bývalého Sovětského svazu (Linhart, Roudný, 2009).

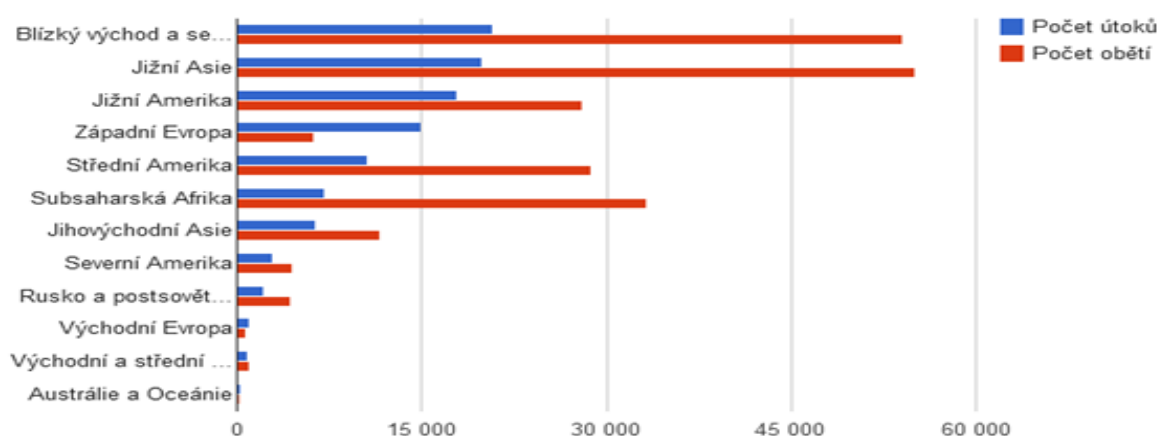
Rasové motivy

Terorismus s rasovým podtextem je představován násilím majority vůči minoritě. Nenávist k jiné rase a neuznávání práv těchto osob v současné době přetrvává a mnohdy tato nenávist vyústí v násilí. Teroristické činy provádějí rovněž minoritní skupiny proti dominující, většinou vládnoucí rase. Příkladem jsou nepokoje arabských imigrantů ve Francii v roce 2006 (ČT, 2012).

2.1.2 Hlavní formy terorismu

Podle celosvětové databáze usmrtili teroristé od roku 1970 více než 200 tisíc lidí (Ihned, 2013). Nejvíce teroristických útoků je prováděno v Iráku, Kolumbii, Indii, Peru, Pákistánu, Salvadoru, Severním Irsku, na Filipínách, ve Španělsku a v Afghánistánu, viz Obr. 2.1. Spojené státy americké jsou dle žebříčku na 14. místě a ČR na 144. místě (Ihned, 2013).

Obr. 2.1: Teroristické útoky ve světě v letech 1970 - 2011

Zdroj: Ihned [online], 2013

Existuje mnoho variant, jak provést teroristický útok. Mezi klasické formy teroristických útoků, ať už individuálního či skupinového terorismu, lze zařadit (Eichler, 2009):

- zakládání požárů,
- použití výbušniny,
- použití střelných zbraní,
- braní rukojmích.

Zakládání požárů

Zakládání požárů je jednou z nejčastějších forem projevu terorismu. Tato forma je často spojena s fyzickým ničením soukromého či veřejného majetku. Žhářství je lehce proveditelný trestný čin, kdy pachatele je velmi těžké vypátrat a potrestat. Jedná se o nejjednodušší podobu terorismu s vysokou frekvencí výskytu v současnosti i v minulosti.

Použití výbušniny

Teroristický útok provedený použitím výbušniny nabývá různých forem a odlišných stupňů ohrožení. V České republice (ČR) bývá nahlášení výbušniny častým úkazem psychiatrického exhibicionismu. Policie ČR musí tuto hrozbu dle zákona prošetřit, místo ohledat a zajistit maximální opatření vzhledem k možným následkům (Drulák, Střítecký, 2010).

Použití střelných zbraní

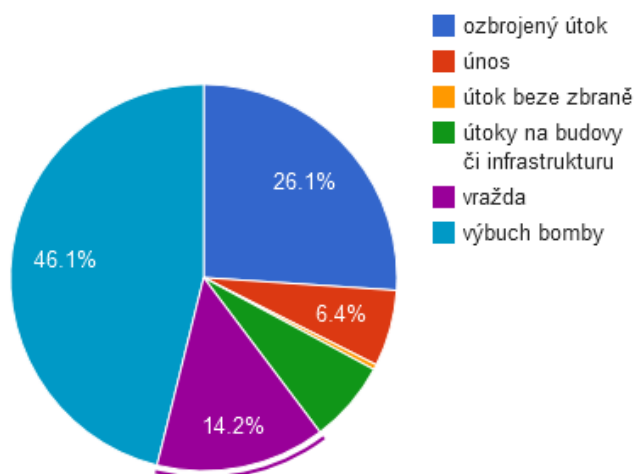
Distribuce a výroba střelných zbraní je ve většině států EU regulována, přesto je jejich získání teroristickými skupinami poměrně snadné. Zbraně jsou lehce dosažitelné a to i z finančního hlediska. Hlavními cíli teroristických útoků s použitím střelné zbraně bývají významné osoby, hlavní političtí činitelé a další odpůrci teroristických přesvědčení.

Braní rukojmích

Únosy a braní rukojmích je poměrně častý teroristický čin již několik desítek let. Cílem tohoto útoku je získat finanční obnos při vrácení zadržené osoby, resp. uneseného nebo donutit vydírané učinit teroristou požadovaná opatření. Mnohdy se rukojmími stávají vysoce postavení představitelé s cílem propustit vězněné teroristy, veřejné zveřejnění jejich požadavků či dosažení konkrétních vládních omezení. V roce 1978 došlo k únosu italského premiéra Alda Mora teroristickým uskupením *Rudé brigády*. Premiér nebyl osvobozen a tento únos skončil jeho smrtí (Týden, 2010).

Obr. 2.2 znázorňuje nejčastější druhy teroristických útoků. Nejvíce útoků je prováděno pomocí bomby, na druhém místě je přepadení se zbraní. V typech útoků existují však velké regionální rozdíly. Ve střední Americe je víc ozbrojených útoků než bombových útoků. V západní Evropě je zase vzhledem k ostatním typům útoků a jiným regionům vysoký počet (velmi často politicky motivovaných) vražd (Ihned, 2013).

Obr. 2.2: Teroristické útoky ve světě v letech 1970 – 2011 dle druhu

Zdroj: Ihned [online], 2013

Globální průzkum provedli také kriminologové z Marylandu, kteří vytvořili Globální databázi terorismu, ve které uvedly veškeré uskutečněné i zmařené pokusy teroristických útoků. Podle výzkumu, bylo ve 175 státech světa, v letech 1970 až 2011, provedeno 104 689 teroristických útoků (Ihned, 2013). Došlo při nich k usmrcení 228 526 nevinných osob a také ke smrti 9 648 teroristů¹⁵. V ČR bylo napočítáno za 41 let 27 útoků, které marylandští kriminologové označili za teroristické. Jako poslední případ, který je v databázi uveden, je nalezení výbušniny v září 2011 v odpadkovém koši u obchodního domu IKEA v Praze Zličín.

2.1.3 Nové hrozby terorismu

Postupem času dochází k odklonu od teroristických útoků realizovaných pomocí výbušnin k novým, ničivějším formám terorismu, jimiž jsou zbraně hromadného ničení, ale také napadání počítačových sítí. Hlavní pozornost je zaměřena na terorismus (Eichler, 2009):

- chemický,
- biologický,
- radiologický,
- jaderný,
- kybernetický.

Chemický terorismus

Pod chemickým terorismem se rozumí útok proti vysokému počtu bezbranného civilního obyvatelstva při použití otravných látek, zapříčínující nenávratné zdravotní problémy a ztráty na životech. Příkladem je teroristický útok sarinem¹⁶ z roku 1995 ve veřejné dopravě v Tokiu (ČT, 2010). Výroba či pořízení otravných látek není pro teroristy problém, protože toxické vlastnosti látek bývají často přesně definované na internetových stránkách či na jiných, veřejně přístupných zdrojích.

Biologický terorismus

Při tomto druhu terorismu se jedná o použití toxických a biologických látek. Účinky daných látek se případ od případu liší, což téměř znemožňuje tyto účinky přesně definovat.

¹⁵ Útoky byly nejčastěji prováděné na Blízkém východě, v severní Africe a na indickém subkontinentu (Indie, Pákistán, Afghánistán).

¹⁶ Sarin spadá pod organické fosforové otravné látky. Při jeho vdechnutí způsobuje téměř okamžitě smrt. Další takovou látkou je soman, který patří do stejné skupiny látek a může zapříčinit smrt pouhou jednou kapkou do těla přes pokožku.

Platné úmluvy z roku 1972¹⁷, a také Ženevský protokol, použití těchto látek přísně zakazují (OSN, 1998). To ovšem neznamená, že některé státy tyto látky nevlastní či v této oblasti neprovádějí výzkumnou činnost. Podle expertů na terorismus je velice pravděpodobné, že k útoku pomocí biologických zbraní dojde. Otázkou zůstává, kdy a jaká bude připravenost evropských zemí proti tomuto činu bojovat (Pikna, 2006). Výzkum biologických zbraní byl v nacistickém Německu dokonce přísně zakázán Adolfem Hitlerem. Důvodem byly beze sporu nevypočitatelné účinky šíření těchto látek a velmi jednoduchá možnost nákazy.

Radiologický terorismus

O radiologickém terorismu se hovoří, jestliže dojde k záměrnému šíření radioaktivních látek. Tento druh terorismu není přílišnou hrozbou, protože při jeho použití nedochází k okamžitému efektu jako je tomu u chemických či biologických zbraní, jež většinou mají obrovský dopad. Problematika radiologického terorismu není z těchto příčin řešena žádnou mezinárodní smlouvou a předpokládá se, že tyto teroristické zbraně se nikde nenacházejí.

Jaderný terorismus

Jaderné zbraně lze zařadit mezi nejvíce účinné zbraně hromadného ničení (Cevro, 2010). Tyto zbraně se staly předmětem zájmu mnoha států a mezinárodních organizací, což vyústilo v jejich úplný zákaz. Vývoj i výroba jaderných zbraní je velmi finančně, technicky i surovinově¹⁸ náročná, ovšem ne nemožná. Např. finančně špatně placení vědci by mohli své znalosti uplatnit na pomoc teroristické organizaci. Jaderný materiál lze také získat na černém trhu, z úložišť vyhořelého odpadu nebo z likvidačních provozů raket (MV ČR, 2009). Při útoku na nukleární zařízení by mohlo dojít k velmi nebezpečnému zamoření¹⁹.

Kybernetický terorismus

V zemích západní Evropy se postupně rozšířil kybernetický terorismus, který je typický útoky na počítačovou síť. Okolo padesáti procent hackerských organizací uznalo, že za jejich útoky stojí politické důvody. Např. v roce 2007 se čínští hackeři napojili na počítačové sítě ministerstva Velké Británie a amerického Pentagonu (ČT, 2012). Jestliže se

¹⁷ Úmluva o omamných látkách z 1961, která ustanovila Mezinárodní výbor pro kontrolu omamných látek (INCB); tatáž Úmluva pozměněná Protokolem z roku 1972; Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971; Úmluva OSN o zákazu ilegálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.

¹⁸ Jedná se o nesnadné získání štěpného materiálu, což znamená obohaceného plutonia nebo uranu, jež mají v rukou jaderné mocnosti.

¹⁹ V případě výbuchu malé atomové bomby přibližně 40 km nad Zemí by mohlo dojít ke vzniku elektromagnetických vln, které sice samy o sobě člověku neškodí, ale mohly by zničit elektronické obvody družic, pozemních zařízení a veškerou elektrickou síť určitého regionu. Jaderné zbraně prozatím zůstávají pro teroristy ze všech nových hrozeb terorismu nejméně dostupné.

hackerům poradí napojit se na tajné či jinak významné informace, většinou dochází k jejich prodeji a následnému zneužití. Podle Ministerstva vnitra ČR jsou účinky kybernetického terorismu srovnatelné se zbraněmi hromadného ničení. Veškeré vyspělé země využívají počítačové sítě a jejich závislost se zvyšuje. Kolaps způsobený napadením sítě hrozí nejen soukromým firmám, ale i bankovnímu sektoru nebo také vládním komunikačním systémům²⁰. Při standardním válečném konfliktu s USA by řada zemí neměla sebemenší šanci USA ohrozit, což tyto vojensky slabší státy podnítilo k tomu, aby se začaly zabývat kybernetickým terorismem (MV ČR, 2013).

2.1.4 Americký vs. evropský přístup k terorismu

Spojené státy americké, stejně tak EU, jsou silným odpůrcem terorismu a páčání násilí na civilistech a tyto činy tvrdě trestají. Existuje však rozdíl v základních přístupech ve vyjednávání resp. nevyjednávání s teroristy a zacházení s nimi při jejich zadržení. Lze tedy rozlišit mezi dvěma základními pojetími terorismu (Pikna, 2006):

- Spojené státy americké upřednostňují *koncepční pojetí* opírající se o argument „s teroristy se nevyjednává, s teroristy se bojuje“. Jde o tvrdý a nekompromisní postoj k této problematice, odmítání jakéhokoli jednání s teroristy a opouštění od ústupků;
- V EU se uplatňuje *evropské pojetí* spočívající v přísné averzi k teroristickým činům, ale zároveň také na přísném dodržování lidských práv definovaných v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Listinou základních práv a svobod.

Koncepční ani evropské pojetí terorismu neexistuje v praxi v přesné podobě. Tato pojetí se od sebe liší v přístupu, především v hloubce a rozsahu právních opatření upravující omezení základních práv pro dosažení účelnějšího boje s teroristy.

2.2 Organizovaný zločin

O organizovaném zločinu se hovoří již několik desítek let, především od té doby, kdy se navzájem propojovaly světové regiony, došlo k oslabení významu státních hranic a bezpečnostní studia soustředila svůj zájem na problematiku vnitrostátní a transnacionální

²⁰ Při jedné cvičné akci dokázal speciálně školený pracovník přes počítač ovládnout několik moderních válečných lodí.

bezpečnosti. Organizovaný zločin se stal fenoménem zkoumaným řadou společenských věd. Již od svého počátku se organizovaný zločin stal multidisciplinárním oborem. Např. ekonomové Robert J. Aumann spolu s Thomasem C. Schellingem zkoumali dopad tohoto problému na národní hospodářství a v roce 2005 získali za tuto studii Nobelovu cenu (Nobelprize, 2005). Politologové se zajímali o oblast korupce vysokých státních činitelů, sociologové řešili sociální prostředí organizovaného zločinu, advokáti pak jeho ilegální souvislosti (Souleimanov, 2012). Výsledkem těchto zkoumání se stal metodologicky a koncepčně nesjednocený obor.

Mezinárodně platná definice organizovaného zločinu neexistuje a pojem organizovaný zločin se používá neurčitě a tedy často i nepřesně. Mnoho odborníků např. Cejp, Gawlik, Scheinost (Cejp, 2004), se pokoušelo o vytvoření přesné a adekvátní definice organizovaného zločinu. Výsledkem této snahy je více než 200 definic.

Organizovaný zločin lze definovat jako „*formu ekonomické komerce používající hrozby, fyzickou sílu, vydírání, zastrašování či korupci, stejně jako dodávky nelegálního zboží a služeb*“ (Souleimanov, 2012).

FBI definuje organizovaný zločin jako „*samostatný, strukturovaný a disciplinovaný spolek jednotlivců nebo skupin, vytvořený za účelem získání monetárních nebo komerčních zisků, celkově nebo částečně ilegálními prostředky*“ (Souleimanov, 2012).

Téměř všechny definice organizovaného zločinu se shodují v tom, že se jedná o takovou podobu ekonomické aktivity, jež dodává na trh běžně nedostupné zboží a služby.

V EU doposud nebyla definována mezinárodně platná definice organizovaného zločinu. Každý členský stát stále používá svou definici. Téměř všechny definice se shodují v tom, že se jedná o *specifickou formu ekonomické činnosti, která dodává a poskytuje běžně nedostupné zboží či služby* (Dubský, 2009). Evropská unie odlišuje organizovaný zločin od jiných trestných činů těmito definičními prvky (Kupka, Šmíd, 2011):

- propojená činnost dvou a více osob,
- podezření ze spáchání závažné trestné činnosti,
- aktivita zaměřena na získání zisku,
- hierarchie činností,
- činnost prováděna na mezinárodní úrovni,
- použití násilí a dalších ilegálních prostředků,

- ovlivňování médií, soudů, orgánů veřejné správy a jiných orgánů činných v trestním řízení,
- praní špinavých peněz.

2.2.1 Vývoj organizovaného zločinu

Voronin a Finckenaue (2013) uvádějí, že organizovaný zločin není jevem soudobé společnosti, ale existuje již mnoho staletí v různých podobách. V historii je počátek organizovaného zločinu spojován s fungováním italské mafie v USA. Název odborníků je, že evoluce této nelegální činnosti je podmíněna prohlubující se globalizací. Je možné vybrat si z velkého množství dopravních prostředků, došlo ke zvýšení pohybu lidí, výměně myšlenek i k rychlejšímu oběhu finančních prostředků. Prvkem, který rovněž přispěl k rozvoji organizovaného zločinu je vznik migrantských komunit v hostitelských státech či rozvoj komunikačních technologií (Souleimanov, 2012). Organizovaný zločin probíhá především v zemích, kde se nachází mnoho osob hledajících ilegální či nedostatečné zboží nebo služby na trhu. Rovněž dochází k rozvoji této činnosti v zemích se slabou vládou a slabou vybaveností silovými složkami.

Jednou z příčin existence organizovaného zločinu je vznik *nelegální migrace*. Osoby, jež potřebují ilegálně převést do jiné země, často nemohou převaděči poskytnout dostatečnou finanční odměnu, a tak jsou někdy nuceni pro tyto organizace, byť nedobrovolně, pracovat. Vytvoření Schengenského prostoru rovněž přispělo k nárůstu organizovaného zločinu a to díky tomu, že v rámci tohoto prostoru se mohou dané skupiny zcela volně pohybovat. Další hybnou silou rozvoje organizovaného zločinu je přechod ze systému *centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní* (Nožina, 2003). V období transformačního procesu docházelo k rozsáhlým a rychlým přesunům majetku a nabízel se prostor pro podvody, korupci, vydírání, praní špinavých peněz apod. V minulosti legislativa ve státech EU mnohdy opožděně reagovala na vznik těchto trestných skupin a ani v současnosti není problematika organizovaného zločinu dostatečně právně ošetřena²¹. Společnost postupně přechází ze sociálních hodnot na hodnoty materiální, což rovněž podněcuje k prohlubování organizovaného zločinu. Vysoká nezaměstnanost, a tedy zhoršené sociální postavení ve společnosti, vede některé osoby k tomu, aby nabízely své služby těmto zločineckým

²¹ V českém právním řádu spočívá těžiště právních prostředků proti organizované kriminalitě v platném trestním zákonu a trestním řádu. Nabízí se mnoho výjimek v zákonech, na které skupiny při své činnosti mnohdy sází.

organizacím za účelem rychlého zisku. Existuje spousta dalších faktorů, jež podporují vznik a rozšiřování aktivit organizovaného zločinu²².

2.2.2 Metodologická východiska studie organizovaného zločinu

Vytvoření co nejpřesnější definice organizovaného zločinu spadá pod oblast výzkumu této problematiky, ovšem historie vzniku těchto definic vychází z rozhovorů a nejrůznějších debat týkajících se komplexního modelování tohoto fenoménu. Mezi stěžejní modely zabývající se organizovaným zločinem patří (Kupka, 2011):

- strukturální model,
- klanový model patron-klient,
- podnikatelský model.

Strukturální model

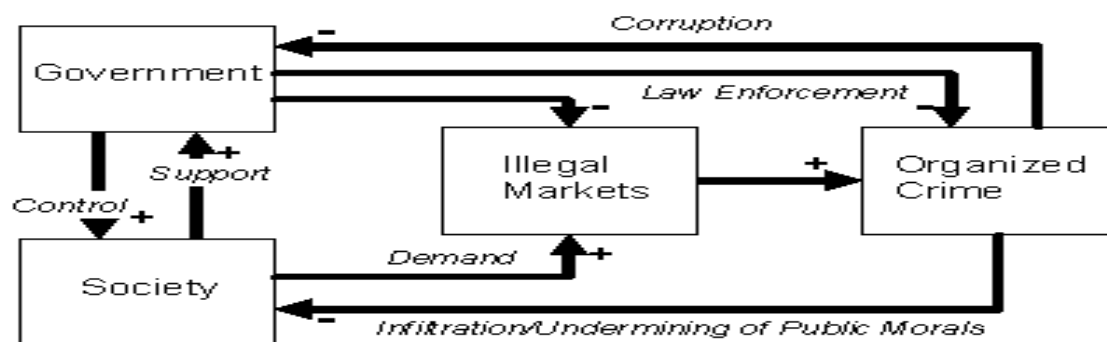
Strukturální model vyháází z klasické Cresseyho práce *Theft of the nation* z roku 1969 (Kupka, 2011). V této práci autor vysvětluje pojem organizovaný zločin a upozorňuje na sociální problémy, které s organizovaným zločinem přímo souvisí. V Cresseyho teorii je organizovaný zločin spojen s organizací Cosa Nostra²³, kterou popisuje jako autoritářský, byrokratický a racionálně navržený systém vzniklý za účelem získání maximalizace zisku se specifickými pravidly chování (Kupka, 2011). Tato organizace byla charakteristická svou přísnou a stálou strukturou své formální stránky, čímž se prohlubovala její tradice. Vše bylo postaveno na kodexu chování, jehož dodržování chránilo postavení a moc vedoucích. Strukturální model vysvětluje organizovaný zločin prizmatem uspořádání jeho vnitřní struktury. Klaus von Lampe (Organized crime, 2013) popisuje existenci organizace Cosa Nostra jako důsledek poptávky po zakázaném zboží a službách. Cresseyho model vysvětlil Von Lampe pomocí čtyř elementárního modelu. V modelu figurují vláda, společnost, nelegální trh a také organizovaný zločin, viz Obr. 2.3. Obr. 2.3 znázorňuje, že vztahy mezi všemi těmito čtyřmi subjekty jsou vzájemně provázané, ale jsou možné i změny v mocenských vztazích²⁴ (Kupka, 2011).

²² Jedná se mimo jiné o usnadnění komunikace, usnadnění dopravy, globalizace, technologický rozvoj, prohlubování sociálních rozdílů apod.

²³ Cosa Nostra je nejsilnější a největší organizací mafie sídlící v Evropě. Za hlavní sídlo této organizace je považována Sicílie.

²⁴ V případě této změny lze pak organizovaný zločin chápat jako unifikovanou organizovanou entitu a ne jako soubor více proměnných.

Obr. 2.3: Cresseyho model

Zdroj: KUPKA, P., ŠMÍD T., 2011

Klanový model patron – klient (The Kinship – Based, Patron – Client Model): prohloubení etnické dimenze

Na počátku 70. let byl v Itálii, na základě výzkumu Albinho a Ianniho (Kupka, 2011), vytvořen klanový model patron – klient. V tomto modelu se jeho autoři zabývají vysvětlením organizovaného zločinu z etnické perspektivy se zaměřením na dynamiku chování organizace. Opět se při popisu organizovaného zločinu uvádí organizace Cosa Nostra.

Podle Albinho existuje mezi patronem a klientem oboustranně prospěšná smlouva. Patron je představován osobou s vysokým postavením, společenským statutem a honosným majetkem, na druhé straně klient užívá výhod z vlivu či podpory patrona. Ianni rozlišuje mezi dvěma druhy vztahů, kooperativními vztahy, resp. organizovanými vztahy a kulturními vztahy, resp. mafiánskými hodnotami v osobních vztazích. Uměle vytvořené rodiny organizovaného zločinu mezi sebou postupem času zformovaly aliance, jež existovaly velice dlouho. Dle Ianniho zkoumání budou vztahy aliancí postupem času oslabovat díky asimilaci budoucích generací do jiné společnosti (Organized crime, 2013).

Podnikatelský model

Podnikatelský model vyvinul jeden z kritiků strukturálního a klanového modelu, Dwight J. Smith (Kupka, 2011). Autor tohoto modelu se ve své práci zabývá tržním prostředím kriminálních organizací, a také zachycuje strukturální požadavky organizovaného zločinu. Trh je v tomto modelu chápán jako místo, kde lze oscilovat mezi „velmi svatým a velmi hříšným“.

Na trhu dochází k aktivitám, které směřují k získání zisku díky nelegální poptávce. Podnikatelský model se na rozdíl od dvou předcházejících modelů zaměřuje na technologii. Technologie je zde chápána ve smyslu pracovních zkušeností a poznatků, dat a výrobních postupů. V praxi se může jednat např. o případ, kdy peněžní podvod nebude realizovat dlužník ale naopak bankéř, který je v této oblasti znalý. Za základní prvek v tomto modelu je považován podnik a podnikové technologie s čímž úzce souvisí potřeba vytyčení teritoria a okruhu působnosti firmy. To znamená např. stanovení oblasti, jež je dána sortimentem produktů, počtem uživatelů či druhem poskytovaných služeb²⁵.

2.2.3 Typologie organizovaného zločinu

Dle rozsahu působení své činnosti lze organizovaný zločin rozdělit na (Smolík, 2007):

- *domácí organizovaný zločin*, který je prováděn v rámci jednoho státu,
- *transnacionální organizovaný zločin*, který je páčán ve více státech; je prováděn v jedné zemi ale příprava, řízení a kontrola probíhá v jiném státě nebo je prováděn v jednom státě, ale jeho efekty působí i v jiném státě,
- *globální organizovaný zločin*, který je spojován s globalizací či zvýšenou mobilitou.

Z výše uvedených typů organizovaného zločinu lze transnacionální organizovaný zločin považovat za největší bezpečnostní hrozbu, jež může narušit hospodářský, sociální, kulturní a politický rozvoj společnosti.

V současné době se lze setkat s několika podobami organizovaného zločinu, jde o (Policie ČR, 2013):

- výrobu, prodej a pašování návykových látek,
- daňové úniky, poškozování majetku státu,
- obchodování s lidskými orgány,
- organizování prostituce a jiné nucené práce,
- podpora a organizování ilegální migrace,

²⁵ Výzkum problematiky organizovaného zločinu naráží na mnoho překážek. Tyto ilegální organizované skupiny jednají v přísném utajení a je velmi těžké získat od nich jakékoli informace. Orgány státní správy často nechtějí poskytovat informace z tohoto prostředí, jelikož tyto údaje získávají mnohdy měsíce či roky a jejich možné veřejné šíření před ukončením případu by mohlo vést k narušení vyšetřování. Výzkumníci se tak opírají o často nespolehlivé informace z médií a také o údaje ve zpětném režimu, když je některá skupina odhalena (Lunde, 2004).

- padělání měny, zboží a porušování autorských práv,
- praní špinavých peněz, vydírání, korupce,
- obchodování se zbraněmi a výbušninami,
- bankovní podvody, loupeže a přepadení.

Právě z výše uvedených aktivit plynou organizovanému zločinu finanční a jiné materiální prostředky, ze kterých je těmto skupinám zajištěna vláda ekonomické moci. Vybrané podoby organizovaného zločinu budou následně popsány.

Zločiny bílých límečků

Teorie bílých límečků byla před více než 60 lety zpracována Edwinem D. Sutherlandem (Kupka, 2011). Jeho koncept přinesl bouřlivé debaty, protože podle něj se zločiny netýkají pouze osob ze společensky nižších tříd, ale také osob ze středních a vyšších společenských kruhů. Základem jeho koncepce byla teorie tzv. diferenciální asociace, kdy se osoba díky interakci s jinými lidmi v daném prostředí učí kriminálnímu jednání. Sutherland navázal na teorii Cesare Beccaria z 18. století, jež ve svém zkoumání uvedl, že mocní a zámožní konají zločiny, jež jsou pro společnost více škodlivé než kriminalita páchaná prostými občany²⁶. Mezi stěžejní atributy zločinu bílých límečků patří zneužívání svěřené či předpokládané důvěry. Dochází k manipulaci s údaji, zpronevěry peněz, korupce a podobně. Zločiny bílých límečků jsou racionální, předem připravené a také trvalé. Při provádění trestné činnosti se tyto osoby necítí být zločinci, ale zodpovědnost je přitknuta nedostatkům v legislativě. Koncept daného typu organizovaného zločinu je dle odborníků utvářen těmito prvky (Kotlán, 2003):

- vzniká v pracovním či zaměstnaneckém prostředí,
- hlavní motivací je peněžní odměna či pracovní posun,
- nedochází k přímému násilí.

Obchod s lidmi za účelem nucené práce

Kvůli nesrovnalostem, např. zda se jedná o případ nucené práce, v případě, že osoba v určité době s činností souhlasila, vypracovala Mezinárodní organizace práce (ILO) šest indikátorů, které se pro definování nucené práce používají. Jedná se o (Soukup, 2008):

- fyzické nebo sexuální násilí či jeho hrozba,

²⁶ Podle Sutherlanda je složité s „bílými límečky“ právně vyjednávat, protože mají mnohdy vliv na vyšetřování svého případu či formulaci právních úprav.

- zadržování dokladů totožnosti,
- vyhrožování udáním,
- otroctví,
- odejmutí svobody pohybu,
- nevyplacení odměny za provedenou práci či zadržování těchto prostředků.

Obchod s lidmi je určitým způsobem determinován politickými a socioekonomickými faktory v daných zemích. Válečné konflikty, těžká ekonomická situace, autoritativní režimy a spousta jiných faktorů často nutí osoby k ilegální migraci či k jiným nelegálním aktivitám za účelem rychlého získání peněžních prostředků.

Obchod s drogami

Několik desítek let patří obchodování s drogami na trhu k závažnému problému postihující ekonomiku i společnost. Jedná se o velmi výnosný obchod, kdy drogové sítě mnohdy disponují takovou mocí, která jim dává vyjednávací potenciál se státními subjekty. V posledních letech se v zemích EU daří obchod s drogami stabilizovat. Nejvíce obchodovanou a užívanou látkou je marihuana. Podle odhadů se v hlavních pěstitelských destinacích, tedy v Mexiku a Paraguayi, vyprodukuje až 6 tisíc tun marihuany za rok. Po marihuaně jsou nejvíce obchodovatelnými a užívanými látkami hašiš, opiáty, kokain, kat či heroin (Kupka, 2011)²⁷. Přehled nejužívanějších drog světa včetně jejich hlavních producentů udává Tab. 2.1.

Tab. 2.1: Nejužívanější drogy světa

Pořadí	Droga	Hlavní producenti
1.	Marihuana	Mexiko, Paraguay
2.	Hašiš	Maroko, Indie
3.	Opium	Afghánistán, Thajsko, Barma, Laos
4.	Kokain	Peru, Brazílie, Mexiko, Venezuela
5.	Kat	celá Afrika

Zdroj: HEDVÁBNÁ STEZKA.cz [online], 2014; vlastní zpracování

Obchod se zbraněmi

Obchodování se zbraněmi, zejména jejich nezákonné pašování, má dlouhou historii. Poslední dvě desetiletí se z něj stal mezinárodní obchod realizovaný složkami organizovaného zločinu. Export, import, výroba a ilegální obchodování se zbraněmi se týká povstaleckých skupin, soukromých bezpečnostních složek nebo např. bývalých pracovníků bezpečnostních

²⁷ Jejich obliba narůstá od 90. let.

institucí (Kupka, 2011). Mnoho obchodů se zbraněmi pramení z kolapsu legislativy a pořádku v postkomunistických státech v Evropě, Jugoslávii a Sovětském svazu (Lunde, 2004). Při rozpadu Sovětského svazu Rusko a Ukrajina začaly disponovat velkým množstvím zbraní²⁸. Bylo vyčísleno, že se v letech 1992 až 1998 ztratily z bývalého sovětského arzenálu helikoptéry, pušky AK47, granáty a další druhy zbraní za více než 32 miliard dolarů²⁹ (Smolík, 2007).

Mafie

S organizovaným zločinem úzce souvisí pojem *mafie*. Mafie spadá pod specifickou formu organizovaného zločinu. Původ výrazu mafie není jasný. Pravděpodobně pochází z arabštiny a v překladu znamená krásu či vznešenost. Poprvé se tento výraz objevil v italském tisku v roce 1863, a to ve článku Giuseppa Rizzotta o palermském gangu. Kořeny mafie jsou provázány s městem Palermo a západní Sicílií. V současnosti je mafie aktivní po celé Itálii, rozšířila se rovněž po celém světě a od konce 19. století je silně propojená s mafií americkou (Mafie, 2012). Sicilská mafie měla na starosti dosazování osob do vedení podniků, rozhodovala o hospodaření statků, apod. V západní části Sicílie není místo, kde by mafie neuplatňovala svůj vliv (Mafie, 2012). Mafie je specifická svou organizační strukturou a infiltrací do země³⁰ (La Cosa Nostra, 2009). V roce 1868 vznikla první definice mafie, která udává, že mafie je „jednání, skutky a slova někoho, kdo se snaží vystupovat jako chytrák“ (Lunde, 2004). Používanější definice vydaná v Oxfordském slovníku současné angličtiny popisuje mafii jako „*nepřátelství vůči právu a jeho vykonavatelům a mezi populací, často se projevující ve zločinech*“ (Lunde, 2004).

Pro mafii je velice důležitá rodina, kterou její členové považují za jediné bezpečí. V roce 1984 Tommaso Buscetta, sicilský mafián, únosce a obchodník s drogami, vytvořil schéma sicilské mafiánské rodiny, viz Obr. 2.4. Popsal jej jako hierarchii, v jejímž čele je *capofamiglia*, kterého si členové rodiny zvolili. Capofamiglia jmenuje pak svého *sotto capo* a

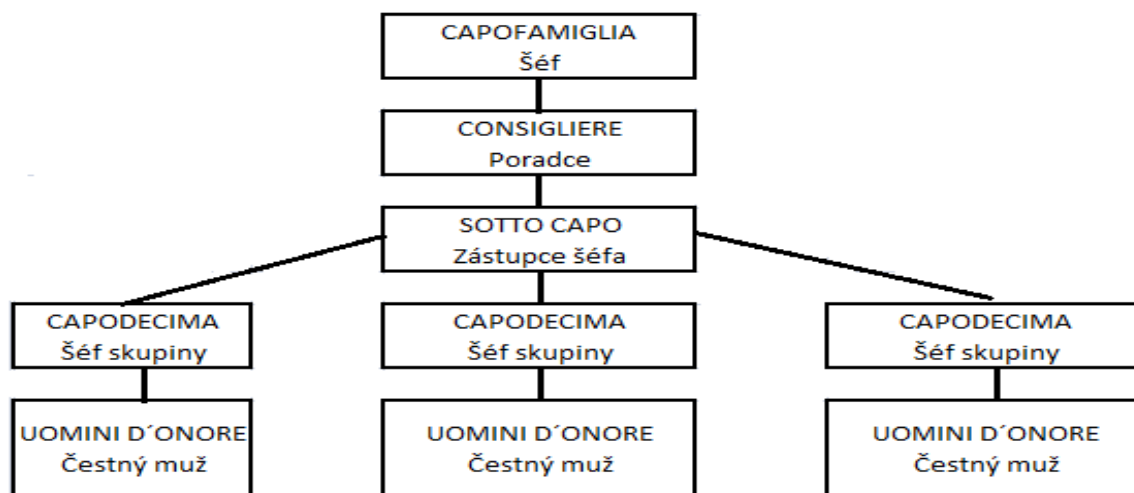
²⁸ Mezi tehdejší představitele zločineckých organizací zabývajících se obchody se zbraněmi patřil Ukrajinec Leonid Minin a Rus Viktor Bout.

²⁹ Na počátku roku 2014 Evropská komise uvedla (2014), že dle svých odhadů přijde kvůli nelegálnímu držení zbraní, a tedy špatně regulovanému obchodu se zbraněmi, o život přibližně 740 tisíc žen a dětí. Tato skutečnost vedla k vypracování Smlouvy o obchodu se zbraněmi, jež má regulovat mezinárodní obchod s konvenčními zbraněmi. V platnost vstoupí tato smlouva až po ratifikaci minimálně padesáti zeměmi. Očekává se, že významní vývozci a dovozci zbraní jako Čína, Indie a Rusko smlouvu nepřijmou.

³⁰ To znamená, že její členové či osoby s ní spolupracující pracují na postech vysokých státních úředníků, policie, soudců nebo politiků, což jí pomáhá realizovat své aktivity, ale rovněž kryt svou činností.

jednoho či dva *consiglieri*. Na konci hierarchického uskupení jsou „čestní muži“, kteří plní úkoly vyšších členů této organizace.

Obr. 2.4: Hierarchie sicilské mafiánské rodiny

Zdroj: LUNDE, Paul, 2004; vlastní zpracování

Mezi nejběžnější činnosti mafie patří obchod s drogami, obchod s alkoholem (zejména v době prohibice), řízená prostituce, hazardní hry (zejm. v minulosti) a obchod se zbraněmi. Mezi nejznámější typy italských organizací mafie patří:

- Cosa Nostra,
- Camorra,
- Sicilská Stidda, apod.

Cosa Nostra je zločinecká organizace působící na Sicílii. Existence této organizace se odhaduje od druhé poloviny 19. století (Lunde, 2004). Příslušníci Cosa Nostry se označují za ctihodné muže. Základní jednotkou Cosa Nostry je rodina. Nejde o pokrevní rodinu, ale o vybrané členy, kteří mají kontrolu nad určitým teritoriem. Jednotlivé rodiny a jejich členy spojuje vzájemná solidarita, pravidla, pocit výjimečnosti a ve velké míře také koordinace. Přijímací rituály nového člena rodiny sahají hluboko do minulosti. Osoba, která byla vybrána, stát se členem skupiny, musí přísahat věrnost a jeho krev je pokropen svatý obrázek. Obrázek je nakonec spálen jako symbol likvidace v případě zrady. V roce 2007 policie objevila při

zatýkání člena mafie kodex sicilské mafie. Spadá zde 10 pravidel³¹. Hlavní aktivitami, kterými se Cosa Nostra zabývá, jsou obchod s drogami a se zbraněmi (Lunde, 2004).

Camorra má hlavní sídlo v Neapoli. Jedná se o zločineckou skupinu, o které se začalo hovořit v roce 1820, kdy policie při zatýkání objevila dokumenty o taktice a iniciačních rituálech této organizace. Nejdříve Camorra dohlížela na věznice, vybírala poplatky za udržování pořádku od vězňů i úřadů a zajišťovala hazardní hry ve městě. Jeden z členů Comorry se stal dokonce i velitelem policie. V době vlády Benita Mussoliniho³² Camorra málem zanikla. Nový rozkvět této organizace nastal po druhé světové válce, kdy se rozmohlo pašování tabáku (Lunde, 2004). Po válce se aktivity Camorry změnily. Členové Camorry kontrolovali dodávky potravin do města a vymáhali peníze od farmářů i kupců. Ti, kteří odmítali, museli čelit zastrašování. Vydírání a zastrašování však bylo na mnohem nižší úrovni než u Cosa Nostry³³. Hlavní náplní Camorry bylo pašování tabáku, z čehož jí plynuly obrovské zisky³⁴.

Sicilská Stidda je nejmladší, ovšem velice rychle prorůstající mafiánská organizace v Itálii. Stidda vznikla na Sicílii na začátku 80. let a v současné době operuje v sicilských městech a na severu Itálie (Lunde, 2004). Důvodem vzniku Stiddy byla válka mezi rodinami Mafie. Osoby z poražených rodin i osoby neloajální k vlastním rodinám utekli na jih Sicílie, kde se časem vytvořily nové zločinecké organizace, které postupně splynuly do organizace Stidda. Stidda se zaměřuje na oblast pašování drog a na prostituci.

³¹ Nebudeš se osobně představovat dalšímu členovi klanu, ale počkáš, až to za tebe udělá třetí člen. Nebudeš se dívat na manželky svých přátel. Nikdy tě nikdo neuvidí v přítomnosti policie. Nebudeš chodit do barů a klubů. Služba organizaci Cosa Nostra je nadevše, budeš ji neustále k dispozici, i kdyby tvá žena rodila. Schůzky se musí respektovat. K ženám se budeš chovat s úctou. Pokud tě někdo z členů vyzve k podání informace, řekneš pravdu. Nepřivlastníš si peníze jiného člena nebo jiné rodiny. Členem se nemůže stát člověk, který má kontakty na policii, jsou to informátoři či osoby, které se neřídí morálními zásadami.

³² 1922 až 1943

³³ Nedocházelo k tolika zabitím a násilnostem.

³⁴ V roce 1959 se bedna cigaret, která byla nakoupena za 23 dolarů v marocké Tangeru, dala prodat v Evropě za 170 dolarů.

3. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie s akcentem na terorismus a organizovaný zločin

Vytvoření SZBP EU bylo velmi důležité, aby EU mohla v mezinárodních otázkách hájit své zájmy a vystupovat jednotným hlasem. Po vytvoření SZBP v roce 1992 byla provedena řada změn, především v roce 2009, kdy byla schválena Lisabonská smlouva. Došlo ke změnám SZBP v názvu, institucionálním uspořádání, apod. Nedílnou součástí SZBP jsou zahraniční mise, kterých se EU účastní (Benedeta, 2013). Zahraniční mise umožňují EU posílit svou pozici ve světě a bojovat se světovými problémy jako je chudoba, terorismus, organizovaný zločin atd., a to tak, že zajišťují dodávky surovin, bezpečnost území či podporu při vytváření právního státu.

3.1 Vznik a cíle Společné zahraniční a bezpečnostní politiky

Počátek SZBP je spojen s rokem 1992, kdy došlo k podpisu Maastrichtské smlouvy³⁵. Vznik této politiky neznamenal začátek spolupráce mezi členskými zeměmi EU v otázkách bezpečnosti ani předání pravomocí na úroveň evropských orgánů, šlo pouze o jeden z kroků postupného vývoje evropské integrace. V roce 1999 na summitu v Kolíně nad Rýnem došlo k založení Evropské bezpečnostní a obranné politiky³⁶, která byla později Lisabonskou smlouvou přejmenována na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (SBOP)³⁷ (Euroskop, 2013).

Evropská unie se od vzniku SZBP snažila společně jednat v bezpečnostních a zahraničních otázkách, ale postupem času se ukázalo, že členské státy této možnosti využívaly jen omezeně. Ihned po vzniku SBOP, jakožto autonomní součásti SZBP, se sice členské státy dohodly na poskytnutí svých policejních a vojenských jednotek pro společné akce EU³⁸, ale založení SZBP nijak nepomohlo k vytvoření společné pozice Unie během válek a rozpadu Jugoslávie, a ani nepomohlo vyřešit humanitární krizi v Kosovu v letech

³⁵ V platnost tato smlouva vstoupila v roce 1993.

³⁶ Operace EBOP jsou legislativně ukotveny ve Smlouvě o Evropské unii (SEU), a to v její hlavě V – Ustanovení o Společné zahraniční a bezpečnostní politice.

³⁷ Hlavním úkolem této politiky je provádění zahraničních operací EU.

³⁸ Podle helsinského hlavního cíle z roku 1999 měla EU disponovat 60.000 vojáky, které by byla schopná nasadit během 60 dní a to na jeden rok. Závazek ze Santa Maria da Feira z roku 2000 zahrnoval 5 tisíc policistů, kteří měli být schopni zapojit se do akcí. Z nich by tisíc bylo možno nasadit do 30 dnů (Euractiv, 2012).

1998 a 1999. Výčet hlavních milníků souvisejících se zahraniční a bezpečnostní spoluprací udává Tab. 3.1.

Tab. 3.1: Hlavní milníky bezpečnostní a zahraniční spolupráce Evropské unie

Rok	Událost
1954	Odmítnutí smlouvy o Evropském obranném společenství ve Francii.
1970	Vznik Evropské politické spolupráce.
1993	Vznik Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.
1999	Vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky (přejmenována na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku)
2009	Reforma institucí pro vnější reprezentaci.

Zdroj: EUROSOP [online], 2014; vlastní zpracování

Při vzniku SZBP došlo k vymezení základních cílů. Mezi hlavní cíle SZBP EU patří (EPLO, 2014):

- ochrana základních zájmů, hodnot, nezávislosti a integrity EU v souladu se zásadami Charty OSN,
- posilování ochrany EU ve všech směrech,
- zachování míru a vytváření mezinárodní bezpečnosti v souladu s Chartou OSN a Helsinským procesem,
- podporovat spolupráci mezi zeměmi,
- rozvoj demokracie, respektování lidských práv, rozvoj právního státu.

Významnou úlohu pro SZBP má *Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*, která předsedá Radě pro zahraniční věci a řídí SZBP. Vysoká představitelka je místopředsdkyní Evropské komise, což jí umožňuje zajišťovat soudržnost a koordinaci vnější činnosti EU (ER, 2014). Vysoké představitelce je nápomocna při výkonu její funkce Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ). Pracovníci ESVČ jsou vybíráni ze zaměstnanců Komise a generálního sekretariátu Rady a z diplomatických sborů členských států EU.

3.2 Spolupráce Evropské unie se Severoatlantickou aliancí a síly rychlé reakce

Od vzniku EBOP bylo stanoveno několik cílů, které měly zajistit, aby nedocházelo k překrývání činností se Severoatlantickou aliancí (NATO)³⁹. Rozvoj této politiky měl navíc probíhat bez duplikací toho, co již bylo v NATO zavedeno či realizováno. Obě tyto organizace se v roce 2002 domluvily na konkrétní formě spolupráce v podobě tzv. *dohod Berlin Plus* (OSN, 2005). V rámci této dohody může EU využívat vojenské jednotky NATO pro své akce. Rovněž došlo k výměně styčných důstojníků v obou organizacích a k domluvě na spolupráci na všech pracovních úrovních. Od roku 2002 se konají pravidelné schůzky velvyslanců členských států v COPS a v Severoatlantické radě. V rámci vojenských struktur je spolupráce ještě jednodušší, jelikož téměř všechny státy EU vysílají do Bruselu jednoho vysokého důstojníka, aby je zastupoval jak ve vojenském výboru NATO, tak ve vojenském výboru EU. Spolupráce EU a NATO však není úplně bezproblémová. Problém spočívá např. v komunikaci mezi bruselskými centrály či nevyřešených sporech mezi některými státy. Např. mezi Tureckem a Kypr. Turecko je členem NATO, ale není členem EU, brání jednání mezi NATO a EU, protože neuznává Kypr a nechce s ním sdílet otázky své národní bezpečnosti. Kypr je naopak členem EU a není členem NATO a blokuje jednání v Radě kvůli neshodám s Tureckem. Řešení tohoto problému je nezbytné pro účinnou spolupráci mezi oběma organizacemi⁴⁰.

Začátkem devadesátých let se vojenské jednotky staly předmětem programů EU a NATO. Každá evropská země má většinou pouze jedny vojenské síly, jež propůjčuje EU i NATO (Euractiv, 2014), což znamená nutnou koordinaci nad tímto procesem. Programy NATO⁴¹ i programy EU⁴² zjistily totožné nedostatky v oblasti výzbroje armád EU. Mezi hlavní nedostatky patří strategický vzdušný a námořní transport, systémy sloužící pro doplňování paliva ve vzdušném prostoru, přesné navádění munice či sběr informací a strategický průzkum. V současné době dochází k reformám výše zmíněných nedostatečných akcí. Koordinaci reforem provádí orgán, složený z expertů EU a NATO, *Headline Force Task Plus*.

³⁹ Evropská bezpečnostní a obranná politika by neměla zasahovat v oblastech, ve kterých již jedná NATO.

⁴⁰ Kypr je od 70. let rozdělen na řeckou a tureckou část.

⁴¹ Defence Capabilities Initiative a Prague Capabilities Commitments.

⁴² Helsinki Headline Goal, European Capability Action Plan a Headline Goal 2010.

Evropská unie i NATO se zabývají *realizací jednotek rychlé reakce*. Tyto jednotky by měly být rychle nasazeny na území nečlenského státu EU v případě ohrožení bezpečnosti země. Severoatlantická aliance pojmenovala své síly pro tyto akce NATO Response Force. Vojsko o síle 25 tisíc vojáků může od října 2006 nasadit do 5 dnů na dobu 30 dní nebo více dní v případě rotace. Síly EU nesoucí název Rapid Response Force jsou sice rozsáhlejší, ale doba jejich nasazení je delší. Jedná se o 60 tisíc vojáků s nasazením do 60 dnů na dobu jednoho roku. Od 1. ledna 2007 může EU, na základě rozhodnutí Rady, uskutečnit operace rychlé reakce a to právě se dvěma bojovými skupinami po 1500 vojákích, s dobou nasazení do 5 až 10 dnů na dobu třiceti dnů a v případě rotace na čtyři měsíce. Pokud se jedná o naléhavou situaci, mohou obě tyto operace proběhnout současně.

Naopak velmi špatná spolupráce EU a NATO byla při domluvě na společné pomoci Africké unii při operaci v Darfúru, jež skončila vznikem dvou separovaných leteckých mostů (Euractiv, 2014).

3.3 Financování Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie

Financování SZBP je upraveno primárním právem a řídí se pravidly vztahující se na společné akce. Výdaje lze rozdělit do dvou základních skupin a to správní neboli administrativní výdaje a operativní výdaje. Správní výdaje jsou hrazeny z rozpočtu EU a zahrnují pouze malou část výdajů. Mnohem významnější jsou operativní výdaje, které bývají z rozpočtu EU hrazeny pouze v případě, že operace nesouvisí s vojenstvím a obranou nebo pokud Rada jednomyslně nerozhodne jinak (Euractiv, 2005). Pro tyto výjimky, Rada v roce 2004 zřídila systém ATHENA, do kterého členské státy EU přispívají a podílejí se na výdajích podle velikosti hrubého domácího produktu (HDP). O celkové výši operativních výdajů a jejich rozdělení do konkrétních položek rozhoduje Komise, Rada a Evropský parlament. Evropská komise je správcem kapitoly SZBP a má možnost převádět finanční prostředky mezi jednotlivé položky⁴³ v případě, že je potřeba okamžitě reagovat na situaci ve světě.

⁴³ Položky pro finanční rámec 2007 – 2013 jsou rozděleny na operace řešení krizí a předcházení konfliktům, provádění mírového procesu, do druhé kapitoly patří nešíření zbraní a odzbrojování, třetí kapitola zahrnuje naléhavá opatření, čtvrtá přípravná a následná opatření vztahující se k misím SBOP a poslední, pátá kapitola se nazývá zvláštní zástupci EU.

Finanční rámec pro období 2007 – 2013 byl v celkové výši 975,7 mld. EUR (počítán v cenách roku 2004). Tento finanční rámec se členil do šesti oblastí neboli kapitol,⁴⁴ přičemž SZBP spadá do oblasti EU jako globální hráč⁴⁵. Nejvíce finančních prostředků bylo obsaženo v kapitole Udržitelný růst, proto byla tato kapitola vybrána pro srovnání s kapitolou EU jako globální hráč v Tab. 3.2.

Tab. 3.2: Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v mil. EUR, v cenách roku 2004)

Kapitola	Rok						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Udržitelný růst	53 979	57 653	61 696	63 555	63 974	66 964	69 957
EU jako globální hráč	6 578	7 002	7 440	7 893	8 430	8 997	9 595
Celkové závazky	124 457	132 797	134 722	140 978	142 965	147 546	152 312

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION [online], 2013; vlastní zpracování

Z Tab. 3.2 vyplývá, že kapitola Udržitelný růst byla každoročně několikanásobně vyšší než kapitola EU jako globální hráč. Jak již bylo zmíněno, celkový *objem závazků na sedmileté období 2007 – 2013 byl 975 777 mil. EUR. Z této částky bylo 437 778 mil. EUR přiděleno kapitole Udržitelný růst a pouze 55 935 mil EUR kapitole EU jako globální hráč.* Kapitola Udržitelný rozvoj tak tvořila téměř polovinu veškerých závazků. Podíl na celkových závazcích se pohyboval u této kapitoly od 43,3 % v roce 2007 a postupně se rostl, a to až na 45,9 % v roce 2013 viz Tab. 3.3. Položka EU jako globální hráč tvořila velmi nízký podíl na celkových závazcích. Z 5,3 % v roce 2007 se podíl zvýšil v roce 2013 na 6,3 %.

Tab. 3.3: Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v %, v cenách roku 2004)

Kapitola	Rok						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Udržitelný růst	43,3	43,4	45,8	45,1	44,7	45,4	45,9
EU jako globální hráč	5,3	5,3	5,5	5,6	5,9	6,1	6,3

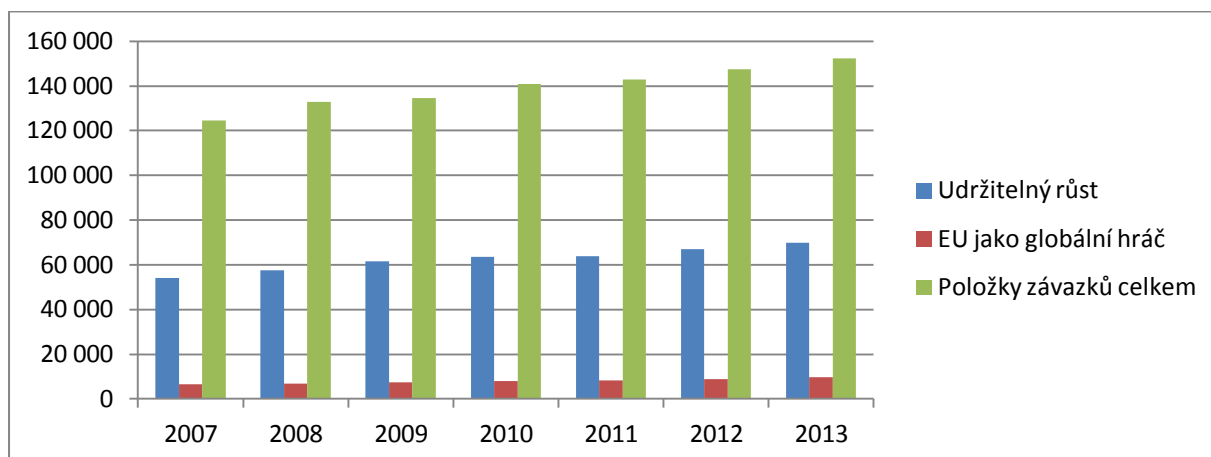
Zdroj: EUROPEAN COMMISSION [online], 2013; vlastní zpracování

Objem přidělených finančních prostředků pro obě tyto kapitoly každoročně rostl. Nutné připomenout, že současně stoupala i celková velikost výdajů rozpočtového rámce. Obr. 3.1 znázorňuje srovnání přidělených finančních prostředků vybraných kapitol.

⁴⁴ Oblastmi finančního rámce 2007 – 2013 byly: Udržitelný růst, Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi, Občanství, svoboda a právo, EU jako globální hráč, Administrativa, Kompenzace.

⁴⁵ Pod EU jako globální hráč spadají oblasti vnější politiky EU, humanitární a rozvojovou pomoc, SZBP a podporu demokracie a ochranu lidských práv.

Obr. 3.1: Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v mil. EUR, v cenách roku 2004)

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION [online], 2013; vlastní zpracování

Finanční rámec pro období 2014 – 2020 disponuje částkou 960 mld. EUR (Euroskop, 2014). Závazky jsou rozděleny do pěti kapitol⁴⁶. V současném finančním období došlo ke změnám názvu kapitol. Kapitola EU jako globální hráč se nyní jmenuje Globální Evropa a kapitola Udržitelný růst má v tomto rozpočtovém rámci název Inteligentní růst podporující začlenění⁴⁷ a stejně jako v minulém sedmiletém finančním období, tvoří největší část výdajů. Srovnání přidělených finančních prostředků u obou kapitol nabízí Tab. 3.4.

Tab. 3.4: Srovnání položek finančního rámce 2014-2020 (v mil. EUR, v cenách roku 2011)

Kapitola	Rok						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inteligentní růst podporující začlenění	64 696	66 580	68 133	69 956	71 596	73 768	76 179
Globální Evropa	9 400	9 645	9 845	9 960	10 150	10 380	10 620
Položky závazků celkem	142 556	144 002	145 085	146 368	147 344	148 928	150 718

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION [online], 2013; vlastní zpracování

Z celkové částky 960 mld. EUR, určené pro období 2007 – 2014, je součet výdajů určených pro kapitolu Inteligentní růst podporující začlenění 490,908 mld. EUR, zatím co kapitola Globální Evropa pro toto finanční období disponuje celkovou částkou 70 mld. EUR.

⁴⁶ Jednotlivými kapitolami jsou: Inteligentní růst podporující začlenění, Udržitelný růst: přírodní zdroje, Bezpečnost a občanství, Globální Evropa a Správa.

⁴⁷ Pod tuto kapitolu spadá hospodářská, sociální a územní soudržnost.

Tab. 3.5: Srovnání položek finančního rámce 2014-2020 (v %, v cenách roku 2011)

Kapitola	Rok						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inteligentní růst podporující začlenění	45,4	46,2	47,0	47,8	48,6	49,5	50,5
Globální Evropa	6,6	6,7	6,8	6,8	6,9	7,0	7,0

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION [online], 2013; vlastní zpracování

Obě porovnávané kapitoly mají opět každoročně rostoucí množství přidělených prostředků a rostoucí podíl na celkových výdajích. V období 2014 – 2020 došlo k nárůstu celkových prostředků, ale také se zvýšil podíl kapitoly, pod kterou spadá SZBP, tedy kapitoly Globální Evropa na celkových výdajích a to až na 7 % v letech 2019 a 2020, viz Tab. 3.5. To znamená, že *v tomto finančním období došlo ke zvýšení finančních prostředků v kapitole Globální Evropa o 14 mld. EUR a téměř 1 procentní bod*. Podle institutu pro evropskou politiku Europeum (2011) tento nárůst odpovídá zvýšené snaze EU o viditelnější a robustnější zahraniční politiku po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, zároveň ovšem vypovídá mnohé o pozornosti, které se vnějším vztahům dostává v porovnání se zemědělstvím nebo regionálním rozvojem. Rozdíl mezi srovnávanými kapitolami je stejně jako v minulém finančním období několikanásobný.

3.4 Změny ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie po zavedení Lisabonské smlouvy

V roce 2009 byla schválena Lisabonská smlouva, díky které může EU v mezinárodních otázkách jednat soudržněji a aktivněji. Mezi hlavní změnu patří zejména jmenování *vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*⁴⁸ Evropskou radou. Lisabonská smlouva také přejmenovala Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku. Další významnou změnou bylo zrušení pilířové struktury Lisabonskou smlouvou. V době existence pilířové struktury byla SZBP zařazena do druhého pilíře. Rozhodování v rámci druhého pilíře⁴⁹ náleželo téměř výhradně Radě, jež rozhodovala jednomyslně.

Tato politika byla budována na principu mezivládní spolupráce s možností rozhodování na základě konsensu a bez vytváření zvláštní legislativy. I přes zrušení pilířové

⁴⁸ Tuto funkci v současné době plní Catherine Ashton.

⁴⁹ Druhý pilíř zahrnoval klasickou diplomacii, krizový management a vojenskou spolupráci.

struktury v roce 2009, členské státy EU stále rozhodují v oblasti SZBP téměř vždy jednomyslně⁵⁰. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU je oblastí, ve které si členské státy ponechaly své pravomoci a implementace schválených rozhodnutí závisí především na členských státech. Po zavedení Lisabonské smlouvy došlo k výraznému omezení vlivu Komise v oblasti SZBP, Evropský parlament (EP) nemá v této oblasti téměř žádný vliv a došlo k úplnému vyloučení Evropského soudního dvora ze SZBP.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU spadá do pravomocí sdílených, kdy rozhodování je v rukou členských států a nevzniká žádná nová legislativa⁵¹. Veškerá rozhodnutí se vztahují pouze ke konkrétním situacím a nemají obecnou platnost. Pro členské státy jsou sice závazná, ale díky tomu, že neexistují sankce za porušení, tlak na jejich dodržování je pouze politický - státy jsou vedeny snahou zůstat spolehlivým partnerem. Základní kategorie pravomocí včetně konkrétních oblastí uvádí Příloha 1.

Lisabonská smlouva nařizuje, v rámci *kolektivní bezpečnosti*, členským státům EU, poskytnout pomoc zemi, jež se na svém území stane cílem ozbrojeného napadení. Tato povinnost se netýká států s vyhlášenou neutralitou⁵², kterou EU tímto respektuje. Dále se uznává, že pro členské státy Severoatlantické obranné aliance (NATO) zůstávají základem pro společnou obranu jejich závazky v rámci této organizace.

Doložka solidarity se vztahuje na případy, kdy dojde k teroristickému útoku nebo k přírodní či člověkem způsobené pohromě. Evropská unie je v takovém případě povinna využít veškeré nástroje a poskytnout postiženému státu pomoc (MZV ČR, 2012).

3.4.1 Nedostatky Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie

Společná bezpečnostní a obranná politika má, díky vysokému počtu akcí realizovaných v zahraničí, roli významného aktéra v otázkách bezpečnosti a zvládání krizí. Aktivita v rámci SBOP se však potýká i s kritikou ve finanční, politické i vojenské oblasti.

Základní vojenský problém je, že EU jako celek sice disponuje vojenskou silou okolo 1,8 mil. vojáků, tzn. o půl milionu více než USA, ale nezvládá účinně rozmístit síly rychlé

⁵⁰ Jednomyslné hlasování je nezbytné v oblastech obrany a vojenství.

⁵¹ Hlavními kategoriemi pravomocí, po vzniku LS, jsou: výlučné pravomoci – zde vydávají závazné právní akty pouze orgány EU, členské státy akty pouze provádějí; sdílené pravomoci – právní akty mohou přijímat orgány EU i členské státy, členské státy pravomoci vykonávají pouze do té míry, do jaké je EU nemá nebo se je rozhodla nevykonávat; podpůrné, doplňkové pravomoci – EU může jednat jen v případě koordinace, podpory či doplnění činnosti členských států.

⁵² Rakousko, Finsko, Irsko, Malta, Švédsko.

reakce v počtu okolo 60 tisíc vojáků a je pro ni velmi obtížné poskytnout své vojenské jednotky v počtu 5 tisíc vojáků pro mise SBOP (European Council, 2010). Důvodem je skutečnost, že pouze 30 % vojenských jednotek členských států EU může být zařazeno do bojových akcí v zahraničí a zbývajících 70 % vojenských jednotek může působit už jen v mírových operacích (Reflection Group, 2014).

Aby mohly být vojenské jednotky do misí vyslány, je potřeba souhlas členských států EU. Každá vláda tak musí s uvolněním a následným využitím svých jednotek souhlasit, což zdůrazňuje politický problém SBOP. Konkrétní specifikace akcí SBOP schvaluje jednomyslně Rada (Benedeta, 2013). A tak rozhodovací proces často zpomaluje celou akci. Jako příklad lze uvést misi EU v Čadu.

Mezi další oblast, za kterou je SBOP kritizována, je oblast jejího financování. Finanční prostředky na oblast obrany plynou z velké části z příspěvků členských států. *Celkové výdaje všech členských států EU do vojenské oblasti představují pouze 60 % z celkové částky, kterou vynakládá na vojenské výdaje USA* (IIR, 2011).

Kromě nedostatků vojenských jednotek a finančních prostředků se SBOP potýká také s problémem nedostatečné technické vybavenosti. Jedná se především o nedostatek přepravních a bojových letadel a vrtulníků a letadlových a vrtulníkových lodí (IIR, 2011).

3.5 Operace Společné bezpečnostní a obranné politiky

Operace v zahraničí patří k nejviditelnějším akcím, při kterých EU zajišťuje bezpečnost a stabilitu ve svém okolí. V roce 2003 byla spuštěna první operace SBOP a od té doby proběhlo zhruba 25 zahraničních misí, kterých se účastnili vojáci, policisté, úředníci a soudci. Cílem těchto operací je zajistit bezpečnost země při krizových situacích, např. zajištění bezpečnosti a míru v tsunami postižené indonéské provincii Aceh, boj proti pirátství nebo ochrana uprchlíků v Čadu. Úloha EU v oblasti bezpečnosti je čím dál více využívána.

Evropská unie nedisponuje vlastní armádou. Při operacích spoléhá na jednotky, které jí dají k dispozici členské státy EU v případě:

- humanitární a záchranné mise,
- společné akce v oblasti odzbrojení,
- poradní a pomocné mise ve vojenské oblasti,
- mise pro předcházení konfliktům a udržení míru,

- mise bojových sil nasazované při vzniku krizí.

Rozlišují se základní tři typy operací SBOP (IIR, 2011):

- *vojenské operace*, ve kterých vojáci zajišťují dodržování míru nebo se ho snaží vynutit,
- *policejní operace* napomáhající při výcviku policistů na určitém území a v případě potřeby mohou policisté úkoly místních policistů na vymezenou dobu zcela převzít,
- *mise na podporu právního státu*, jež zahrnují řadu výcvikových a asistenčních misí s důrazem na zlepšení institucionálního uspořádání v určité zemi⁵³.

Tyto operace se od sebe odlišují rovněž dle nasazených osob. U vojenských operací jsou nasazováni vojáci, u policejních to jsou policisté a u misí na podporu právního státu se jedná o nasazení civilních úředníků. *Civilní operace jsou hrazeny z rozpočtu EU, ale vojenské operace si vždy hradí zúčastněné státy samy.* Důvodem je neochota států dovolit Komisi a EP zasahovat v otázkách vojenského charakteru, jelikož tuto oblast považují členské státy za jádro národní suverenity. *V současné době probíhá ve světě 16 misí a operací pod hlavičkou EU. Pět z nich je vojenských a 11 civilních.* Nejvýznamnější vojenská (námořní) mise v EU je v současnosti mise EU NAVFOR Somálsko. EULEX Kosovo je zase největší civilní misí v rámci SBOP. Přehled probíhajících civilních a vojenských operací uvádí Tab. 3.6.

⁵³ Jedná se o zlepšení fungování přes vězeňskou správu po úředníky centrálních úřadů nebo místní správy.

Tab. 3.6: Přehled aktuálních vojenských a civilních operací

Mise	Destinace	Začátek mise
EUBAM Libye	Libye	2013
EUTM Mali	Mali	2013
EUCAP SAHEL Niger	Niger	2012
EUCAP NESTOR	Keňa, Džibuti, Somálsko, Seychely	2012
EUTM Somálsko	Somálsko	2010
EU NAVFOR Somálsko	Somálsko	2008
EUFOR RCA	Středoafriická republika	2014
EUSEC RD Kongo	Kongo	2005
EUPOL RD Kongo	Kongo	2007
ALTHEA/BiH	Bosna a Hercegovina	2004
EULEX Kosovo	Kosovo	2008
EUPOL Afghánistán	Afghánistán	2007
EUMM Gruzie	Gruzie	2008
EUBAM Rafah	Palestinská samospráva	2005
EUPOL COPPS/PT	Palestinská samospráva	2006
EUBAM Moldavsko a Ukrajina	Moldavsko a Ukrajina	2005

Zdroj: KAŇA, Radomír, 2014; vlastní zpracování

Od roku 2003, kdy proběhla první mise pod hlavičkou EU v Bosně a Hercegovině, bylo uzavřeno celkem 15 misí a operací (Benedeta, 2013). Pět se jich uskutečnilo v Evropě, osm v Africe a dvě v Asii. Tab. 3.7 uvádí krátký popis mise či operace, typ mise či operace a území na jakém k této akci došlo.

Tab. 3.7: Přehled ukončených operací

Kontinent	Popis mise/operace	Označení	Období
Evropa	Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině	EUFOR ALTHEA	1. 1. 2003 - 31. 12. 2011
	Vojenská operace v Bývalé jugoslávské republice Makedonii	EUFOR Concordia	31. 3. 2003 - 15. 12. 2003
	Policejní mise EU v Bývalé jugoslávské republice Makedonii	EUPOL PROXIMA/FYROM	15. 12. 2003 - 14. 12. 2005
	EU v Kosovu na podporu právního státu Gruzie	EUJUST THEMIS	14. 7. 2004 - 14. 7. 2005
	Policejní a poradní tým v Bývalé jugoslávské republice Makedonii	EUPAT	15. 12. 2005 - 14. 6. 2006
Afrika	Vojenská operace EU v Demokratické republice Kongo	ARTEMIS	12. 6. 2003 - 1. 9. 2003
	Policejní mise EU v Demokratické republice Kongo	EUPOL KINSHASSA	12. 4. 2005 - 30. 6. 2007
	Podpora EU Africké unii v Sudánu	AMIS	18. 7. 2005 - 31. 12. 2007
	Vojenská operace EU v Demokratické republice Kongo	EUFOR RD Kongo	12. 6. 2006 - 30. 11. 2006
	Vojenská operace EU v Čadu a ve Středoafrické republice	EUFOR Čad/RCA	17. 3. 2008 - 15. 3. 2009
	Mise EU na podporu bezpečnostních reforem v Guineji Bissau	EU SSR Guinea - Bissau	12. 2. 2008 - 30. 9. 2010
	Letecká bezpečnostní mise EU v Jižním Sudánu	EUAVSEC Jižní Sudán	1. 2. 2013 - 1. 1. 2014
	Vojenská operace v Libyi	EUFOR Libye	1. 4. 2011
	Pozorovatelská mise EU v Acehu	AMM	15. 9. 2005 - 15. 12. 2006
Asie	Integrovaná mise EU na podporu právního státu v Iráku	EUJUST LEX	1. 7. 2005 - 31. 12. 2013

Zdroj: ISIS [online], 2013; vlastní zpracování

V následujících podkapitolách budou popsány tři mise, které se uskutečnily pod vedením EU se zaměřením na terorismus a organizovaný zločin.

3.5.1 Mise EULEX KOSOVO

V roce 2008 byla jednostranně vyhlášena nezávislost Kosova⁵⁴. Ovšem nedošlo k zajištění standardního fungování státních institucí a bezpečnostních struktur, a tedy zahájení zahraniční operace na pomoc Kosovu byla na místě. Mise EULEX Kosovo byla zahájena v dubnu 2009⁵⁵. EULEX je zkratka pro anglický výraz The European Union Rule of Law Mission in Kosovo, tedy misi Evropské unie k prosazování práva v Kosovu, která má zajistit

⁵⁴ Jednostranně byla nezávislost vyhlášena poté, co nevyšla několikaměsíční jednání zástupců Kosova se srbskou vládou na úrovni Rady bezpečnosti a EU.

⁵⁵ Kvůli srbských a kosovských obav bylo spuštění mise EULEX Kosovo problematické odloženo z prosince 2008 na duben 2009.

naplňování rezoluce 1244 Rady bezpečnosti OSN. *Hlavním cílem mise EULEX Kosovo je rozvoj demokracie, vytváření a udržení stability, boj proti organizovanému zločinu, poskytnout odbornou pomoc při výcviku a vzniku institucí, které by zvládly v celní, policejní nebo justiční oblasti pracovat samostatně, při zachování evropských standardů.*

Mise je členěna do dvou divizí neboli složek. Na výkonnou divizi (Executive Division) a upevňující divizi (Strengthening Division). Výkonná divize se zabývá válečnými konflikty, organizovaným zločinem, terorismem, projevy korupce apod. Upevňující divize se orientuje na podporu veřejných a státních orgánů, soudnictví a orgánů zajišťující vynucování práva.

Situace v Kosovu před zahájením mise

Po ukončení bipolarity a rozpadu Jugoslávie⁵⁶ se začala zhoršovat bezpečnostní situace v oblasti západního Balkánu, tedy i v Kosovu. Kosovo tvořilo autonomní část Jugoslávie, kde většina obyvatel byli Albánci a menšinu tvořili Srbové. Po národnostních konfliktech mezi Albánci a Srby došlo v roce 1989 ke zrušení autonomie srbským prezidentem Slobodanem Miloševićem, který zvýšil postavení Srbů, když vytvořil diskriminační politiku proti Albáncům. Albánci tuto diskriminaci řešili vytvořením Kosovské osvobozené armády a došlo k partyzánské válce proti Srbům⁵⁷. Po několika útocích etnických skupin, začalo docházet k teroristickým útokům ze strany albánské KLA, které byly srbskou stranou opláceny. Mezinárodní společenství se do situace zapojilo a snažilo se ji uklidnit, ale marně. Ukončení válečných sporů je spojováno s přijetím rezoluce OSN 1244 z 10. června 1999⁵⁸. V té době NATO zajišťovala bezpečnost a pořádek v zemi pomocí mise KFOR. Od roku 1999 do vyhlášení samostatnosti Kosova, projevy nepřátelství mezi národnostními skupinami nabíraly na intenzitě⁵⁹. V roce 1999, odbornice na problematiku bezpečnosti v jihovýchodní Evropě v rozhovoru s makedonským týdeníkem Puls, prohlásila, že se Kosovo stalo územím gangů, vojenských složek, desperátů a že bezpečnostní jednotky Jugoslávie nezvládají řešit tuto situaci. Situace v zemi zůstala stejná i po roce 1999, za působení mezinárodního společenství. Obrovská míra nezaměstnanosti se slabou úrovní právního řádu vytváří v zemi prostor pro páčání organizovaného zločinu. V Kosovu dochází ke spojování teroristů a organizovaných zločinců, kteří společně destabilizují situaci a

⁵⁶ 1991 - 1992

⁵⁷ Kosovo Liberation Army, KLA.

⁵⁸ Na základě rezoluce bylo dohodnuto o ustavení prozatímní správy Kosova pod hlavičkou OSN a Dočasné správní mise OSN v Kosovu a to do doby než se situace v Kosovu vyřeší.

⁵⁹ Příkladem může být situace, ke které došlo na jaře roku 2004, kdy Albánci vypálili srbské kláštery a kostely.

narušují vytvoření multikulturalismu v zemi. V Kosovu se navíc objevil problém obchodu s lidmi. Přes Kosovo vede jedna z hlavních tras používaná pro obchod s lidmi. Tato trasa začíná na Ukrajině, Moldávii či Rumunsku a pokračuje přes Srbsko na západ Evropy nebo právě do cílových balkánských zemí jako je Bosna a Hercegovina, Makedonie nebo právě Kosovo.

V roce 2003 byla vydána Bílá kniha s názvem *Albánský terorismus a organizovaný zločin v Kosovu a Motehiji*. V této bílé knize je např. uvedeno, že od června 1999 do srpna 2003 došlo ze stran Albánců v Srbsku a v Kosovu celkem 6 571 útoků. Z celkového počtu útoků jich bylo 5 962 mířeno proti Srbům a Černohorcům, 207 proti Albáncům a 335 proti ostatním národnostním skupinám. Došlo k vraždě 1 206 osob, bylo zraněno 1 396 civilistů a 15 policistů, počet unesených není znám.

Války, ozbrojené konflikty, embargo na import a export zboží a surovin pomohly k rozšíření činnosti mafie a organizované trestné činnosti v Kosovu, kterou se ani po skončení válek nepodařilo vymítit. Mezinárodní jednotky se snažili bojovat proti organizovanému zločinu v zemi, ale nejprve museli zajistit mír mezi znepřátelenými skupinami. S příchodem mezinárodních jednotek vzrostla v zemi také poptávka po nelegálním zboží a službách. Dovážely se do země jednak zboží denní potřeby, ale začalo se také obchodovat se zbraněmi, narkotiky i s lidmi (Lunde, 2004).

Aktuální situace v Kosovu

V současné době působí v misi EULEX Kosovo 1700 mezinárodních policistů, soudců, státních zástupců a celníků a 1100 místních zaměstnanců. Původní mandát mise byl po dobu 2 let⁶⁰, v září 2012 byl mandát mise EULEX prodloužen do 14. června 2014, ovšem zda v roce 2014 opravdu dojde k ukončení mise, není jasné. Podle vysoké představitelky EU by se mise měla prodloužit a definitivně by měla být ukončena až v roce 2016. Předpokládané roční náklady mise jsou 111 mil. EUR. Kromě Kypru se mise EULEX Kosovo účastní všechny členské státy EU plus pět nečlenských států⁶¹, které poskytly okolo 1 200 expertů. Mise EULEX Kosovo je zatím největší a nejkomplexnější civilní misí v rámci SBOP. Jde o největší misi EU v rámci počtu zapojených zemí. Plánovalo se, že kapacita mise bude v letech 2008 až 2010 činit 3 200 zaměstnaných osob⁶². Maximální počet zaměstnanců do roku 2014

⁶¹ Turecko, Norsko, Švýcarsko, USA, Kanada.

⁶² 1 950 mezinárodních a 1 250 místních

je 1 250 mezinárodních a 1 000 místních zaměstnanců. V současné době v misi EULEX Kosovo pomáhá 2 250 osob.

V oblasti soudnictví, policie a celní správy je mise hodnocena jako úspěšná. Naopak velký problém představuje vysoká míra zločinnosti, korupce a pomalý průběh vyšetřování v porovnání s přidělenými finančními zdroji⁶³. V oblasti západní Balkánu je organizovaný zločin stále největším problémem v rámci ekonomické bezpečnosti. Díky misi EULEX Kosovo v současnosti probíhá 270 trestních řízení, 370 rozsudků v trestných věcech již bylo vyneseno a došlo k vydání 140 rozhodnutí v občanskoprávních věcech. Mise se do této doby zapojila do 2 300 případů, které se týkaly politiků, příslušníků armády, podnikatelů a členů tajných služeb. V případech, které souvisely s organizovanou trestnou činností, korupcí a válečnými zločiny, došlo k vynesení více než 90 verdiktů (EP, 2014). I přes dosažené výsledky mise, stále nedošlo k přechodu Kosova k právnímu státu a organizovaný zločin v zemi pokračuje.

3.5.2 Operace EUFOR ALTHEA

Operace EUFOR ALTHEA probíhá od 2. prosince 2004 v Bosně a Hercegovině. Evropská unie tuto operaci převzala od sil NATO⁶⁴ na základě dohody Berlín plus. Rada bezpečnosti OSN s tímto převzetím souhlasila a zařadila operaci ALTHEA pod článek VII Charty OSN (Security Council, 2012). Mise EUFOR ALTHEA je v pořadí třetí misí, jež se uskutečnila pod hlavičkou EU. Tato mise patří z ekonomického a časového hlediska, mezi nejnákladnější mise, jež zatím proběhly⁶⁵. *Hlavním cílem této operace bylo zajistit mír a větší bezpečnost Bosny a Hercegoviny, přispět k dosažení většího pokroku tohoto území při přibližování se evropské integraci, ale také řešit problém korupce v zemi, rozsáhlého organizovaného zločinu a velkého množství nelegálně držených zbraní.* Bylo potřeba zajistit přeměnu právního uspořádání státu a fungující ekonomický systém, ale také vyřešit neshody dvou etnik (Security Council, 2012).

Pozadí konfliktu a mise

Bosenští Srbové odmítali žít s ostatními etniky na stejném území. Toto odhodlání vygradovalo po vyhlášení nezávislosti Srbské republiky Bosny a Hercegoviny v lednu 1992.

⁶³ V roce 2013 Mezinárodní panel EU na podporu právního státu v Kosovu odsoudil pět lidí za ilegální obchodování s lidskými orgány.

⁶⁴ Operace NATO nesla název SFOR (NATO's Stabilisation Forces).

⁶⁵ Náklady na misi byly odhadnuty na 71 mil. EUR.

Nepokoje národnostních menšin vyústily v ozbrojený konflikt armád Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, a Srbské republiky, který se proměnil v občanskou válku. Do situace se postupně zapojily mezinárodní organizace jako je OSN a NATO. Tento ozbrojený konflikt trval až do 14. prosince 1995, kdy došlo k podpisu mírové smlouvy v Daytonu (Holíková, 2010). Na základě této smlouvy byla určena hranice mezi Srbskem a Bosnou a Hercegovinou dle osídlení etnik a přitom si země rozdělily území téměř rovným dílem. Avšak i po ukončení války zůstal politický systém v Bosně a Hercegovině postaven na existenci dvou znepřátelených etnik a situace v zemi nebyla stabilní.

Organizovaný zločin v Bosně a Hercegovině

Organizovaný zločin v Bosně a Hercegovině získával na významu od devadesátých let minulého století. Válečné události zajistily rozpad dosavadního trhu a nedostatek základních ekonomických zdrojů, což těžce zasáhlo hospodářský vývoj v zemi. Tímto byly vytvořeny ideální podmínky pro ilegální obchod, šedou ekonomiku, korupci a kriminalitu zasahující do nejvyšších politických struktur. Během války se rozrůstala síť organizovaného zločinu. Nastalo propojení vládnoucí vrstvy politiků napojených na ozbrojené síly a policejní složky, existující kriminální skupiny a polovojenské jednotky. Kriminální skupiny byly většinou tvořeny dle národnostní příslušnosti a působily v oblastech, kde převládalo jejich etnikum. Etnický princip však zároveň nebránil aktivní spolupráci s kriminálními skupinami. Ukončení války způsobilo ještě další expanzi aktivit organizovaného zločinu.

Kontrolu nad nepříznivou situací v zemi převzalo NATO. Prioritou mezinárodních jednotek IFOR⁶⁶ a později SFOR bylo zaměřit se zejména na oddělení nepřátelských etnik, na udržení klidu a na zatýkání osob obviněných z válečných zločinů. Boj proti organizovanému zločinu byl v dané chvíli druhořadý. Místní orgány nebyly samy schopny vyřešit tento problém, v některých případech dokonce byly přímo součástí kriminální sítě.

Nadnárodní balkánské zločinecké skupiny získaly v mírových podmínkách mnohem pevnější strukturu. Po ukončení války začaly pronikat na bosenské území i zcela nové skupiny s cílem obnovit předválečnou větev tzv. balkánské trasy, po níž proudí narkotika do západní Evropy.

Další rozmach organizovaného zločinu v Bosně a Hercegovině podpořila velice rychlá privatizace státního majetku, což usnadnilo nacionálně-kriminálním skupinám přístup

⁶⁶ Název operace NATO je odvozen z anglického termínu The Implementation Force

k velkým peněžním ziskům (Stýskalová, 2005). Deník New York Times v roce 2001 vydal informaci, že vůdci hlavních etnických skupin zpronevěřili více než miliardu z celkových peněz poskytnutých mezinárodními organizacemi a ze státního rozpočtu. Gangy organizovaného zločinu působily ve všech sférách trhu. Především docházelo k pašování zboží s vysokými cly (National defense research institute, 2008).

Průběh mise EUFOR ALTHEA

Jeden z cílů operace EUFOR ALTHEA bylo reagovat na oblast korupce a organizovaného zločinu v Bosně a Hercegovině. Původně měly mít síly EUFOR mandát k aktivnímu boji s organizovaným zločinem, ten byl ale nakonec omezen pouze na pomoc místním orgánům při jeho potírání. Tíha boje s organizovaným zločinem byla přenechána pouze místním strukturám.

Do doby, než došlo k dokončení policejní reformy, nebylo dosaženo v oblasti potírání organizovaného zločinu téměř žádných změn. Ke schválení policejní reformy došlo v dubnu roku 2008. Parlament odhlasoval spojení autonomních policejních entit pod jedinou instituci, a to integrovanou státní policii. Došlo k vytvoření komise pro kontrolu při naplňování policejní reformy⁶⁷. Policejní reformu lze považovat za úspěšnou především díky třem závazným principům:

- jako jediný autoritativním orgánem nad policejními složkami je vláda,
- zákaz politického vměšování do policejních zásahů a rozhodnutí,
- místní policejní složky založeny na technických základech.

Po vzniku policejní reformy došlo ke snížení násilných trestných činů. Zločinecká míra byla dokonce nižší než průměr zemí EU. Zlepšení situace země potvrzuje, že v roce 2007 byl počet příslušníků mise o více než polovinu snížen (National defense research institute, 2008).

Mise prokázala pouze omezené schopnosti v pomoci při dopadení válečných zločinců a nedostatečná komunikace mezi velitelstvími mise EUFOR a EUPM způsobila zpomalení boje proti organizovanému zločinu. Při naplnění mandátu byla mise Althea jen částečně úspěšná.

⁶⁷ Tuto komisi vytvořil vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu. Komise byla naprosto nezávislá na misi ALTHEA.

3.5.3 Mise EUPAT FYROM

K zahájení mise s názvem EUPAT FYROM došlo 15. prosince 2005, tedy ihned poté, co byla ukončena mise EUPOL PROXIMA. Přehled misí, jež se konaly na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie – FYrom, pod hlavičkou EU, nabízí Tab. 3.8.

Tab. 3.8: Mise EU v Bývalé jugoslávské republice Makedonii - FYROM

Název mise	Trvání	Celkové náklady
EUFOR CONCORIDIA	březen - prosinec 2003	6,2 mil. EUR
EUPOL PROXIMA	prosinec 2003 - prosinec 2005	15,9 mil. EUR
EUPAT FYROM	prosinec 2005 - červen 2006	1,5 mil. EUR

Zdroj: KAŇA, Radomír, 2014; vlastní zpracování

Tato policejní mise trvala půl roku, k jejímu ukončení došlo v červnu 2006. Hlavním důvodem k zahájení této mise byla skutečnost, že albánští obyvatelé Makedonie se snažili změnit politické uspořádání země a chtěli se ujmout moci. Albánská menšina byla v Makedonii dlouhodobě omezována⁶⁸ a jakékoli protesty na změnu této situace byly velmi tvrdě potlačovány.

Náklady na misi EUPAT FYROM činily okolo 1,5 mil. EUR. Během této mise došlo k založení Policejního poradního týmu EU (EUPAT), který byl tvořen 30 policejními poradci. Jeho úkolem bylo podporovat profesionalitu a efektivní práci policejních jednotek splňující evropské normy policejní práce. Odborníci ze zemí EU pod vedením zvláštního zástupce EU a ve spolupráci s orgány hostitelské vlády, radili a pomáhali státním policejním složkám v otázkách veřejného pořádku, v boji proti korupci a organizovanému zločinu a pohraniční problematice (Kaňa, 2014).

Organizovaný zločin v Makedonii

Organizovaný zločin v Makedonii představuje vážný problém, ovšem ne tak velký jako v sousedním Kosovu či Albánii. Odhaduje se, že na území Makedonie působí okolo deseti organizovaných skupin. Do těchto skupin jsou zapojeni také obyvatelé Makedonie a sousedních států, jež spolupracují na mezinárodní úrovni. Makedonie představuje tranzitivní stát pro drogy z různých částí světa, např. pro heroin z jihovýchodní Asie, Afghánistánu či kokain z jižní Ameriky pro západní Evropu. V samotné Makedonii se drogy příliš nevyrábějí. Pokud se zde drogy objeví, jedná se nejčastěji o produkci marihuany pro vlastní účely.

⁶⁸ Např. Albánci v Makedonii neměli vlastní univerzity a v polovině 80. let došlo ke zrušení jejich jediného učitelského ústavu.

Mnohem závažnější je v Makedonii problém obchodování s lidmi. Makedonie byla v této oblasti vždy pouze státem původu a tranzitu, ale v současné době se stala rovněž zemí cílovou. Podle některých zdrojů (Stojarová, 2010) může být důvodem toho, že se Makedonie stala cílovou zemí obchodování s lidmi, právě zahraniční mise a nejružnější světové organizace zasahující v zemi a s tím spojená rostoucí poptávka po prostituci (Lunde, 2004). Makedonie stejně jako její sousedící země je známá pašováním tabáku, cigaret, vozidel, praním peněz a korupcí státních zaměstnanců či jejich zapojení do organizovaného zločinu. Všechny výše uvedené problémy v Makedonii měli být redukovány pomocí mise EUPAT FYROM.

Situace v Makedonii po ukončení mise

Bezpečnostní situace v Bývalé jugoslávské republice Makedonii se od roku 2004 začala zlepšovat. Politické úsilí a zdroje EU pomohly této zemi k dalšímu upevnění stability. V prosinci roku 2005 byl Bývalé jugoslávské republice Makedonii udělen statut kandidátské země do EU. Stále však nebyl stanoven termín zahájení přístupových jednání, a to i přes stabilní tempo reform, které se Bývalé jugoslávské republice Makedonii podařilo učinit (NATO, 2005).

Po ukončení mise EUPAT FYROM se Evropský parlament ve své zprávě (2007) o pokroku Bývalé jugoslávské republiky Makedonie vyjádřil k úspěchům, kterých tato země dosáhla. Evropský parlament vítá, že bylo dosaženo významného pokroku a úspěchů v boji proti organizovanému zločinu a korupci, v boji proti obchodování s omamnými látkami a obchodování s lidmi a rovněž vyzývá vládu, aby i nadále pokračovala v realizaci protikorupčních zákonů. Míra zaměstnanosti je v zemi stále velice nízká, což je potřeba řešit, mají-li lidé v zemi legálně pracovat.

3.5.4 Zapojení České republiky do zahraničních misí

Na počátku srpna roku 1990 obsadila irácká armáda stát Kuvajt. Rada bezpečnosti OSN toto obsazení odsoudila a tehdejší prezident USA George Bush vyslal do Perského zálivu své vojáky. Československá protichemická jednotka byla do této akce také nasazena. 23. září 1990 Federální shromáždění schválilo vyslání této jednotky do Perského zálivu. V roce 1990 byla tedy odstartována nová etapa účasti českých vojáků při řešení krizových situací.

Tab. 3.9 a Tab. 3.10 nabízí přehled civilních a vojenských misí, do kterých byli čeští vojáci zapojeni do roku 2010. Přehled všech misí, kterých se účastnili českoslovenští a později čeští vojáci, od roku 1990 do roku 2013, včetně podrobného popisu a počtu vojáků nabízí Příloha 2.

Tab. 3.9: Zapojení české armády do civilních misí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie

Název civilní mise	Území	Počet expertů
EUBAM	Moldavsko, Ukrajina	1
EULEX	Kosovo	32
EUMM	Gruzie	11
EUPM	Bosna a Hercegovina	5
EUPOL	Afghánistán	7
EUPOL COPPS	Palestinská samospráva	1
EUJUST LEX	Irák	1

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí [online], 2011; vlastní zpracování

Tab. 3.10: Zapojení české armády do vojenských misí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie

Název vojenské mise	Území	Počet osob
EUFOR ALTHEA	Bosna a Hercegovina	2 vojáci na velitelství Eufor v Sarajevu
EUNAVFOR Somalia - Atalanta	Pobřeží Somálska	3 vojáci v operačním velitelství mise v Northwoodu

Zdroj: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ [online], 2011; vlastní zpracování

Česká republika a Slovensko vytvořily česko-slovenskou bojovou jednotku Battle Group⁶⁹, která se zaměřuje na širokou škálu aktivit od prevence proti válečným konfliktům přes evakuaci osob, po humanitární akce. Ve druhé polovině roku 2009, bylo Battle Group zařazeno do sil rychlé reakce EU pro pohotovostní akce. Tato česko-slovenská bojová jednotka poskytla EU již 1 800 českých a 400 slovenských vojáků (MZV ČR, 2011). Zapojení českých vojáků do mezinárodních akcí přispívá ke zvyšování prestiže ČR na mezinárodní úrovni, ke zvyšování zahraničně-polického vlivu ČR, ale také tyto akce pomáhají naplňovat české hospodářské zájmy.

⁶⁹ Ke schválení konceptu Battle Groups Evropskou radou došlo v létě 2004. Hlavním úkolem Battle Groups je reagovat na krizové situace rychle a efektivně. Bylo vytvořeno celkem 13 bojových uskupení, každá o síle 1500 vojáků. Skupiny Battle Groups jsou schopné se rozmístit do deseti dnů od rozhodnutí Rady EU, která rozhodne do pěti dnů, v okruhu 15 tisíc km do Bruselu. Na vybraném území pak zůstávají 30 dnů, s možností prodloužení do 120 dnů. Battle Groups zatím ještě nikdy nezasahovaly.

4. Opatření v České republice a Evropské unii v boji proti terorismu a organizovanému zločinu

Teroristické útoky i akce organizovaného zločinu nabývají stále vyšších dimenzí, jež ve svém důsledku vyžadují nová a zvýšená opatření. Tato opatření musí být stále aktualizována a řešena na národní, nadnárodní i celosvětové úrovni. Evropští poslanci kritizují některé členské státy EU za to, že snahy EU, bojovat proti hrozbě terorismu i organizovaného zločinu, táhnou především zakládající státy EU a naopak země střední a východní Evropy, tedy i ČR, jednají v dané oblasti nedbale (Říháčková, 2006). Za důvod této nedbalosti jsou považovány faktory, jako je slabá úroveň vnímání ohrožení obyvatelstvem, nedostatek vojenských jednotek a finančních zdrojů, nezájem veřejného mínění, apod. Podoba protiteroristických opatření i opatření v boji proti organizovanému zločinu podléhá různým paralelním procesům. Orgány EU se při řešení těchto světových aktuálních problémů inspiroují cizími vzory, např. USA.

4.1 Opatření v boji proti terorismu v České republice

Česká republika aktivně bojuje proti veškerým formám terorismu v rámci svého území i v rámci mezinárodních organizací. Mezi hlavní oblasti, na které se ČR soustředí, patří sledování financování terorismu, ochrana obyvatelstva a jiných oblastí, jež by se mohly stát cílem teroristického útoku (Drulák, Střítecký, 2010). Rovněž se ČR zaměřuje na prohlubování a realizaci protiteroristických úmluv. Bezpečnostní složky ČR ve velké míře usilují o to, aby postupy ČR v oblasti boje proti terorismu byly v souladu s postupy a rozhodnutími orgánů EU, NATO a OSN. Jedná se o nutnost koncipovat aktivity v ČR tak, aby nebyla porušována základní lidská práva a svoboda občanů a zároveň by byly uznávány základní principy demokratického státu.

Každý členský stát EU se liší mírou napadení svého území, ale i fungováním svých bezpečnostních složek. Česká republika se při vytváření protiteroristických opatření inspirouje jinými zeměmi, především těmi, jež boj s terorismem delší dobu úspěšně zvládají. Následně se snaží aplikovat metody těchto států, jež by mohly být použitelné i na území ČR.

Hlavní principy ČR při boji proti terorismu lze shrnout následovně (Drulák, Střítecký, 2010):

- sladění úsilí boje s terorismem s hlavními dokumenty jako je např. Bezpečnostní strategie ČR,
- dodržování ochrany lidských práv a principů demokracie,
- propojování informací a spolupráce v rámci zainteresovaných institucí,
- zlepšování vztahů a důvěry mezi zahraničními státy či organizacemi se stejnými zájmy,
- vzdělávání a cvičení schopnosti obstát této hrozbě,
- prevence,
- informování občanů v přiměřeném rozsahu,
- zajištění ochrany osob, jež poskytnou informace o plánovaných teroristických útocích.

4.1.1 Vnímání terorismu obyvateli České republiky

Dle informací z otevřených zdrojů (MV ČR, 2013) dochází v ČR ke komunikaci osob, které terorismus podporují a také dochází v rámci ČR k převodu finančních prostředků podporující aktivity teroristů. I když v ČR nedochází k otevřeným projevům terorismu, rizika napadení ČR teroristy nelze vyloučit. I když se ČR nestala prozatím místem žádného teroristického útoku, riziko napadení existují, zvláště vzhledem k těmto skutečnostem:

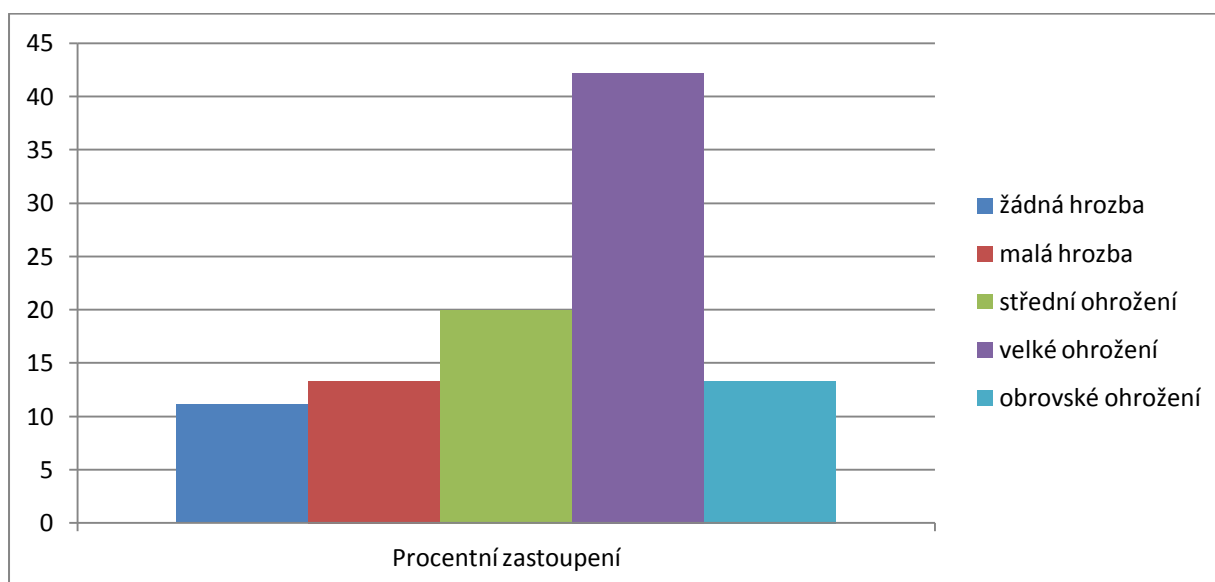
- Česká republika je aktivním státem v oblasti celosvětového boje proti terorismu;
- Česká republika představuje jednak tranzitivní místo, ale také prostor pro krátkodobý pobyt osob, jež jsou podezřelé ze spolupráce s teroristickými organizacemi;
- Ohrožení jsou občané ČR i mimo území ČR, např. mohou se stát cílem útoku v zahraničí;
- Možné riziko představuje i vztah jaký má ČR s Izraelem a rovněž i podpora této země na mezinárodní úrovni⁷⁰.

⁷⁰ V listopadu roku 2012 ČR hlasovala na Valném shromáždění OSN proti tomu, aby se Palestina stala pozorovatelským státem, který by se mohl účastnit jednání OSN. Toto hlasování bylo jasným důkazem podpory Izraele ze strany ČR.

Právě výše zmíněné důvody nutí ČR připravit se na možnost konfrontace s teroristickým útokem.

Na základě vytvořeného dotazníku Martinem Červenkou (2012), který působí na katedře společenských věd v Praze, se při dotazování občanů ČR, na otázku, v jaké míře chápou terorismus jako hrozbu, s možností volit 1 - malou hrozbu až 5 – obrovskou, resp. největší hrozbu, odpovědělo z padesáti respondentů nejvíce možností číslo 4. Z toho vyplývá, že česká populace považuje napadení země teroristickým útokem za možnou, ovšem ne za nejvíce zneklidňující aktuální hrozbu. Druhé místo získala možnost 3 s dvaceti procentním zastoupením. Možnosti 2 a 3 získaly stejný počet hlasů a pouhých 5 dotazovaných, tedy nejméně osob si myslí, že terorismus představuje malou hrozbu pro českou společnost. Procentní zastoupení jednotlivých odpovědí uvádí Obr. 4.1.

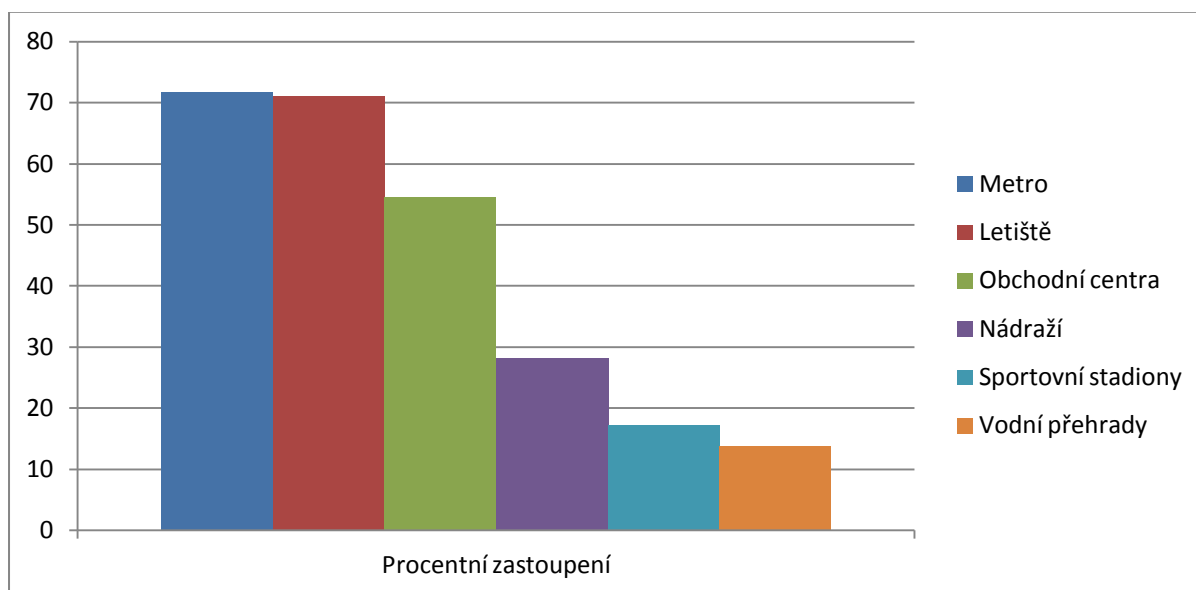
Obr. 4.1: Jakou hrozbu pro českou společnost představuje terorismus

Zdroj: VYPLŇTO.CZ [online], 2012; vlastní zpracování

Při zjišťování, které lokality jsou podle českých občanů považovány za nejvíce ohrožené teroristickým útokem, odpovědělo ze 100 respondentů, že je to metro a pak následuje letiště. Nejméně ohrožené lokality teroristickým útokem jsou podle dotazovaných vodní přehrady a sportovní stadiony. Výčet odpovědí včetně přiřazení procentního zastoupení vybrané varianty nabízí Obr. 4.2.

Obr. 4.2: Lokality nejvíce ohrožené teroristickým útokem

Zdroj: VYPLŇTO.CZ [online], 2012; vlastní zpracování

4.1.2 Strategie České republiky koncipované pro boj s terorismem

Česká republika ve své protiteroristické politice úzce spolupracuje s EU a NATO. Využívá k tomu hlavní unijní dokumenty, jako jsou strategie EU, např. Evropská protiteroristická strategie či Strategie boje proti radikalizaci a rekrutování. Česká republika také využívá ve své protiteroristické politice akční plány a jiné evropské dokumenty jako je Akční plán EU pro boj s terorismem, Sankční seznamy EU vytvářené v souvislosti se sankcemi proti financování terorismu, Akční plán EU pro boj s radikalizací a rekrutováním, Akční plán k tématu chemických, biologických, radiologických látek a nukleárních materiálů, Akční plán na posílení bezpečnosti výbušnin, apod. Důležité je také připomenout aktivity ČR v rámci OSN, především implementaci Globální strategie boje proti terorismu OSN v roce 2006 či spolupráci ČR s protiteroristickými orgány OSN (OSN, 2010).

Mimo společných Unijních dokumentů vytváří ČR své národní strategické dokumenty a strategie související s bojem proti terorismu. Nejaktuálnější Strategie reagující na problematiku terorismu, jež je realizována od roku 2013, nese název „*Strategie ČR pro boj proti terorismu*“ (MV ČR, 2013).

Strategie České republiky pro boj proti terorismu od roku 2013

Strategie ČR pro boj proti terorismu byla schválena Vládou ČR 20. března 2013⁷¹. Strategie vychází ze Strategie boje proti terorismu, jež byla koncipována na léta 2010 až 2012 a je v souladu s aktuální strategií s názvem „*Bezpečnostní strategie ČR*“.

Strategie se skládá z pěti hlavních oblastí, jež dohromady tvoří kompaktní celek s cílem zachytit problematiku terorismu ze všech úhlů pohledu. Stěžejními oblastmi, kterými se Strategie zabývá, jsou (MV ČR, 2013):

- Zlepšení komunikace a spolupráce subjektů bojujících proti terorismu a zajišťování lepší kvality jejich činnosti a podmínek pro výkon této činnosti;
- Ochrana obyvatel a kritické infrastruktury a jiných možných cílů teroristických útoků;
- Výzkum bezpečnosti, vzdělávání a poskytování informací veřejnosti;
- Prevence radikalizace a boj proti rekrutování do teroristických struktur;
- Legislativní a mezinárodní smluvní otázky.

Ve Strategii je kladen důraz na zajištění intenzivní spolupráce Policie ČR, Armády ČR a také zpravodajských služeb při zajišťování informací potřebných k předcházení ohrožení bezpečnosti, veřejného pořádku a to hlavně při veřejných shromážděních a různých sportovních či kulturních hromadných akcích (MV ČR, 2013). Rovněž je ve Strategii zmíněna potřeba ochrany kritické infrastruktury⁷².

4.1.3 Orgány boje proti terorismu v České republice

Do mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu jsou zapojeny zpravodajské i policejní složky ČR. Hlavní náplň činnosti bezpečnostních složek spočívá v prevenci. Jejich snahou je, aby byly připravované útoky odhaleny již na samotném počátku. Policejní a zpravodajské složky ČR společně spolupracují a doplňují se. Zpravodajské složky sehrávají roli v době latentních příprav útoku, policejní složky využívají zase svou výkonnou pravomoc např. při stíhání či zahájení trestního řízení. Obě tyto bezpečnostní složky společně pracují i při sledování podezřelých osob.

⁷¹ Strategii ke schválení předložil ministr vnitra.

⁷² Tímto jsou myšleny zdroje pitné vody, půdní systém, apod.

V ČR se potíráním terorismu kromě participace Policie ČR, Armády ČR a také zpravodajských služeb, zabývají speciální protiteroristické jednotky. Jedná se např. o:

- *Útvar rychlého nasazení Police ČR*, jehož hlavní náplní je zasahovat v krizových situacích, při kterých je nezbytné nasazení těch nejlepších jednotek zaměřených na řešení teroristického útoku a to i s vyšším počtem ozbrojených pachatelů;
- *Zásahovou jednotku krajských ředitelství policie* zasahující např. v případě potřeby neutralizovat pachatele činu, odzbrojení pachatelů ohrožující životy osob, apod.;
- *Stálou pořádkovou jednotku* zasahující např. při fotbalových utkáních či protestech;
- *Službu kriminální police a vyšetřování* i *Národní protidrogovou centrálu* realizující dlouhodobě naplánované razie.

Všechny výše uvedené národní protiteroristické orgány spadají pod Ministerstvo vnitra ČR. Významnou pověst ve světě má především Útvar rychlého nasazení.

Podobné protiteroristické jednotky jako v ČR existují i v jiných evropských zemích. Příklady konkrétních protiteroristických jednotek v zemích EU nabízí Tab. 4.1.

Tab. 4.1: Protiteroristické jednotky v zemích EU

Protiteroristické uskupení	Zaměření	Země
Grenzschutzgruppe (GSG)	Dříve ochrana hranic, dnes protiteroristická jednotka	Německo
Spezial Einsatz Kommandos (SEK)	Extrémně nebezpeční ozbrojení pachatelé	
Groupe d'Intervention Gendarmerie Nationale (GIGN)	Ochrana francouzského prezidenta a jeho paláce	Francie
Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza (NOCS)	Speciální zásahové operace pro boj s terorismem	Itálie
Gendarmerie Einsatz Kommando (EKO Kobra)	Spolupráce se zásahovými krajskými jednotkami	Rakousko
Grupo Especial de Operaciones (GEO)	Podpora španělské policie při misích	Španělsko

Zdroj: POLICEJNÍ NOVINY [online], 2013; vlastní zpracování

4.1.4 Teroristické útoky v České republice

Přes veškerá rizika napadení teroristickým útokem, která ČR hrozí, viz kapitola 4.1.1, prozatím nedošlo ke klasickému teroristickému útoku. Rovněž zatím nebyl zaznamenán klasický teroristický útok spojený s násilím a kladením podmínek teroristů. Došlo však k několika případům, které měly znaky terorismu.

Např. 27. dubna 1998 došlo v ranních hodinách k odpálení bomby, která byla nastražena v odpadkovém koši na tramvajové zastávce Frýdlantské mosty v Ostravě. Počátkem září téhož roku byla bomba opět umístěna v odpadkovém koši na tramvajové zastávce v době, kdy se na tomto místě pohybovalo velké množství osob, tentokrát však v Praze⁷³. Ve zmíněných případech se jednalo o individuální terorismus, který byl proveden za účelem vydírání orgánů státní správy. Další příklady těchto akcí nabízí Tab. 4.2.

Tab. 4.2: Trestné činy se znaky terorismu spáchané v České republice

Rok	Útok
1990	Exploze amatérské bomby na Staroměstském náměstí.
1990	Exploze amatérské bomby na plné pláži hostivařské nádrže.
1995	Vražda výbuchem auta Miroslava Kovaříka, majitele firmy Romiko.
1995	Pumový atentát na auto mělnické vedoucí benzinové stanice; žena přežila s těžkými zraněními.
1996	Výbuch granátu v Pražské směnárně; dva majitelé řeckého původu byli zraněni.
1996	Výbuch granátu v ostravské nemocnici na Fifejdách; dvě ženy zemřely
1997	Sebevražda za použití semtexu v sanatoriu Priessnitz v Jeseníku; smrt sebevraždníka a zranění 15 osob.
1998	Odhalení osoby, která vyhrožovala potravinářským firmám otrávením jejich výrobků salmonelózou.
1999	Odpálena bomba v pražské nemocnici na Vysočanech.

Zdroj: MINISTERSTVO VNITRA ČR [online], 2014; vlastní zpracování⁷⁴

Použití výbušnin k provedení trestné činnosti v ČR se rozmohlo po revolučních změnách od roku 1989. Před rokem 1989 docházelo k použití výbušniny zhruba jednou za deset let, tedy zcela výjimečně. Od roku 1990 se počet případů, kdy došlo k použití výbušniny

⁷³ Oba tyto činy měl na svědomí Marian Monczka z Karviné. Ten byl v roce 1999 zatčen a odsouzen na 15 let k odnětí svobody.

⁷⁴ Pouze poslední tři případy byly objasněny a pachatel byl dopaden nebo se sám zabil, viz případ z roku 1997. U případu, který se stal v roce 1999, byl dokonce obviněn nesprávný člověk, ovšem po nalezení skutečného pachatele, došlo k jeho propuštění.

při páčání trestné činnosti, výrazně zvýšil⁷⁵, a teprve v roce 2000 byl tento nárůst počtu případů zastaven (Rexter, 2004).

V ČR se policistům často nepodaří objasnit exploze směřované proti movitým soukromým podnikatelům. Velice často ani osoby, proti kterým byl útok namířen, nechtějí vypovídat a raději zůstávají v utajení (MV ČR, 2014). Mnohdy jde o vyřizování účtů mezi podnikateli. Ve většině případů se jedná o výstrahy, aby podnikatel splatil svůj dluh či dodal zboží. V porovnání s požáry, jejichž smyslem je také zastrašit, je počet výbuchů mnohem nižší.

Útoky prováděné pomocí výbušniny nelze v ČR označit za teroristický útok, ale dochází k obavám, že by se tyto útoky mohly vyvinout v mnohem nebezpečnější činy. Proti možným teroristickým útokům je nutno postupovat komplexně. Česká republika v boji proti terorismu používá jednak klasické policejní metody, tak široké spektrum právních, sociálních, zahraničněpolitických, technických a organizačních opatření, v případě ohrožení může také nasadit vojenské síly (Policie ČR, 2014).

4.2 Opatření v boji proti terorismu v Evropské unii

Evropská unie bojuje proti terorismu pomocí několika nástrojů. Protiteroristické nástroje lze rozdělit do dvou širších skupin, a to na:

- politické,
- právní.

Politické nástroje jsou přijímány orgány EU ke komplexnímu zvládnutí úkolů v oblasti terorismu. Jedná se o:

- *základní dokumenty* komplexního charakteru, jako je Evropská bezpečnostní strategie, tzv. Haagský program s Akčním plánem k jeho provádění,
- *specifické dokumenty*, jako je Prohlášení z Madridu k boji proti terorismu, Akční plán EU na boj proti terorismu, Prohlášení Rady k útokům v Londýně, Strategie EU pro boj s terorismem s Akčním plánem (2006), Strategie EU na boj proti radikalizaci a náboru teroristů s Akčním plánem,

⁷⁵ Nárůst je spojován s transformací společnosti z totalitního systému na liberální systém, což znamenalo vytvoření bohaté vrstvy obyvatelstva, na kterých parazitovaly zločinecké organizace. Od roku 1990 došlo k nárůstu počtu trestných činů včetně zneužívání výbušnin.

- *zvláštní sektorové dokumenty*, kde spadá Program solidarity EU (CBRN-chemical, biological, radiological, and nuclear) a ochrana kritické infrastruktury proti terorismu.

Právní nástroje se týkají oblastí policejní a justiční spolupráce, civilní ochrany a oblasti prevence. Pod právní nástroje spadá Europol, Eurojust, Úmluva o právní pomoci v trestních věcech, společné vyšetřovací týmy, Evropský zatýkací rozkaz, Opatření proti praní peněz, Opatření k určení teroristických organizací a teroristů a nástroje v oblasti civilní ochrany.

4.2.1 Vnímání terorismu v Evropských zemích a participace zpravodajských služeb v boji proti terorismu

Veřejné průzkumy ukazují, že míra vnímání terorismu ve střední Evropě i přes to, že tyto země mají zkušenosti s různými druhy teroristických útoků, je skutečně velmi nízká (Říháčková, 2006).

Obyvatelé daných států si rovněž nemyslí, že terorismus bude jedna z primárních výzev, které budou muset v brzké době čelit. To ovšem neznamená, že se společnost o problém terorismu nezajímá. Občané daných států jsou naopak znepokojeni s nedostatečnou kapacitou protiteroristických jednotek a opatření na svém území a neschopností zásahu v případě útoku. Lze tvrdit, že obyvatelé střední Evropy v připravenost svých institucí nevěří. Velký zájem mají občané ve sdílení kompetencí v teroristické oblasti s nadnárodními institucemi, především s EU. Veřejné mínění v zemích západní Evropy naopak ukazuje, že jejich obyvatelé považují terorismus za aktuální možnou hrozbu a věří v připravenost a schopnost své země těmto případným útokům čelit. Nedostatek finančních prostředků brání zvyšující spolupráci v protiteroristické oblasti mezi členskými zeměmi EU⁷⁶.

Významnou úlohu v boji proti terorismu sehrávají zpravodajské služby, které lze rozdělit na (ÚZSI, 2010):

⁷⁶ Mezi další faktory, znemožňující silnější propojení zemí EU je snaha přijímat na úrovni EU pouze ta opatření, jež budou kompetentní s již existujícím právním rámcem daných států. Státy střední Evropy podporují jen taková opatření a návrhy, jež nebudou představovat zátěž a komplikace při jejich provádění a plnění úkolů z nich vyplývajících.

- vnější zpravodajské služby, které se soustředí na získávání informací ze zahraničních zdrojů, které by se mohly týkat zájmů vlastního státu včetně informací týkajících se mezinárodního terorismu,
- vnitřní zpravodajské služby, jež se zaměřují na extremismus na svém území, zachování demokracie a územní celistvosti.

Činnosti obou výše uvedených zpravodajských služeb se vzájemně doplňují. Zpravodajské služby se snaží bojovat s terorismem za pomoci pronikání do nejvyšších struktur, prokázání trestné činnosti je pak v rukou výkonných bezpečnostních složek státu. Důležitou roli zde hrají včasné a správné informace.

Internetové stránky jsou denně zaplňovány různými obsahy týkající se náboru teroristů, sestavení bomby či jiných zbraní. Rovněž obsah článků a debat, jež je vkládán na sociální sítě, teroristům velmi usnadňuje zjistit si nejlepší místo útoku a nejvhodnější dobu spáchání zločinu. Stránky, jež jakýmkoli způsobem podporují terorismus nebo mohou mít negativní vliv na bezpečnost světové populace, jsou v současnosti čím dál více monitorovány speciálními orgány.

Velkou pomocí v této oblasti se stal již existující rámec EU upravující boj proti radikalizaci menšin, boj proti kybernetickým zločinům a proti šíření radikálního islámu přes internet, opatření zabývající se odstraňováním uveřejněných technik teroristů, včetně opatření k likvidaci ilegálního obsahu z internetových stránek (Říháčková, 2006).

V letech 2008 až 2012 došlo k celé řadě teroristických útoků. Popis těchto ničivých událostí, včetně těch, jež byly odhaleny ve stádiu příprav, nabízí Příloha 3.

4.2.2 Strategie Evropské unie v boji proti terorismu

Orgány EU, ve snaze předcházet teroristickým útokům, vypracovaly několik koncepcí, jedná se např. o:

- Strategie pro boj proti terorismu,
- Strategie vnitřní bezpečnosti EU,
- Zvláštní program: prevence, připravenost a zvládání následků teroristických útoků (2007 – 2013),
- Evropská bezpečnostní strategie, apod.

Strategie vnitřní bezpečnosti

V roce 2003 došlo ke schválení *první bezpečnostní strategie EU* s názvem „*Evropská bezpečnostní strategie*“, která popisuje úlohu EU v rámci světové bezpečnosti a zabývá se také aktuálními hrozbami, které mohou ovlivnit bezpečnost celé společnosti. V roce 2008 byla bezpečnostní strategie aktualizována a v únoru roku 2010 došlo pod španělským předsednictvím k dokončení bezpečnostní strategie pod názvem „*Strategie vnitřní bezpečnosti*“. Evropská rada Strategii vnitřní bezpečnosti schválila 25. a 26. března 2010. Stěžejním cílem Strategie vnitřní bezpečnosti je ochrana bezpečnosti obyvatelstva a odstranění bezpečnostního rizika. Strategie je tvořena třemi stěžejními kapitolami. První kapitola pojednává o globálních výzvách a možných hrozbách pro státy EU. Ve druhé kapitole jsou stanoveny tři cíle, jež by neměly být opomíjeny při řešení bezpečnostních otázek. Poslední, třetí kapitola se zabývá důležitostí řešení aktuálních bezpečnostních otázek, které je nezbytné znát při tvorbě politik EU, a ze kterých pak plynou doporučení budoucího chování EU na světové scéně.

První kapitola Strategie se zabývá globálními výzvami, které sice nepředstavují pro EU aktuální bezprostřední bezpečnostní hrozbu, ale které vzbuzují jisté znepokojení a je tedy nezbytné tyto problémy řešit. Ve Strategii jsou rovněž zdůrazněny světové problémy jako velké množství civilistů zabitých ve válečných konfliktech či několik milionů lidí, kteří jsou nuceni kvůli válečné situaci zemi včetně svého majetku opustit. Dalšími problémy jsou chudoba, hladomor a epidemie, na které zemře kolem 45 mil. osob za rok (EP, 2006). Za aktuální světový problém je také považován nedostatek vody, ale také vysoká závislost EU na energiích jiných zemí, která v budoucnosti ještě poroste. Ozbrojené konflikty a války znemožňují rozvoj postižených oblastí. Bez zajištění bezpečnosti válkou ohrožených zemí není rozvoj oblastí možný, proto zamezení konfliktům patří mezi hlavní výzvu EU.

Strategie se zabývá také bezprostředními hrozbami. Mezi hlavní hrozby, jež jsou uvedeny ve Strategii, patří (Danics, Tuček, 2013):

- terorismus,
- regionální konflikty,
- šíření zbraní hromadného ničení,
- nefunkční státy,
- organizovaný zločin.

Na základě výše uvedených hrozeb byly stanoveny tři základní strategické cíle, jimiž jsou:

- bojovat proti hrozbám a aktivně se jimi zabývat,
- budovat bezpečnost na našem území,
- vytvořit a respektovat mezinárodní řád založený na účinném multilateralismu.

Aktivně se zabývat hrozbami je hlavním bezpečnostním cílem SZBP. Budování bezpečnosti na našem území a podpora multilaterálních principů jsou spíše možnými nástroji v boji s hrozbami. Důležitá je rovněž prevence, tedy provádění aktivit ještě před vznikem krize. Jelikož žádná z výše uvedených hrozeb není pouze vojenského charakteru, je nezbytné použít kombinaci vojenských a civilních prostředků. Pro zajištění bezpečnosti je také důležité, aby EU podporovala stabilitu vlád, demokracii a bezpečnost, a to především v jižních a východních státech⁷⁷. Cestou pro vytvoření fungujícího multilateralismu je obchodní a rozvojová politika EU a zapojení veškerých zemí do mezinárodního společenství. Aby došlo k naplnění všech cílů, které si EU v rámci SZBS vytýčila, je potřeba, aby byla EU aktivnější, soudržnější a akceschopnější. Nezbytná je rovněž spolupráce s ostatními zeměmi.

Kromě uvedených strategií, pomáhá při boji s terorismem rovněž *Eurozatykač*, který byl přijat na základě rámcového rozhodnutí Rady o zavedení evropského zatykače z roku 2002. Důvodem přijetí Eurozatykače byly teroristické útoky v USA, na základě kterých došli evropští politikové k závěru, že otevřené hranice v Evropě usnadňují zločincům vyhýbat se žalobě. Eurozatykač umožňuje na základě jediného soudního rozhodnutí vydat podezřelého ke stíhání do své domovské země. Rovněž ruší princip dvojité kriminální zodpovědnosti pro 32 vážných kriminálních činů, včetně terorismu⁷⁸.

4.2.3 Orgány boje proti terorismu v Evropské unii

Počet institucí zabývajících se problematikou terorismu roste. V EU byly pro zajištění bezpečnosti území před terorismem zřízeny tyto orgány (Policejní noviny, 2013):

- *Stálý výbor pro operativní spolupráci v oblasti vnitřní bezpečnosti (COSI)* – zaveden Lisabonskou smlouvou, jeho úkolem je podporovat a usnadňovat koordinaci aktivit orgánů členských států v oblastech policejní a celní spolupráce, orgánů pro kontrolu ochrany vnějších hranic a také koordinaci soudních orgánů v trestních věcech;

⁷⁷ Palestinsko-izraelský konflikt, představuje nebezpečí pro celý svět, proto je důležité tento konflikt ukončit.

⁷⁸ Dříve bylo pro vydání podezřelého nezbytné, aby se jednalo o trestný čin v obou zemích.

- *Evropská policejní akademie (CEPOL)* – hlavní náplní CEPOLu je vytvoření koordinovaného přístupu při předcházení trestné činnosti a bojovat proti těmto aktivitám školením vyšších policejních úředníků, přípravou harmonizovaných programů s použitím osvědčených metod, apod.;
- *Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států EU (FRONTEX)* – jeho cílem je koordinovat spolupráci států EU v řízení vnějších hranic, pomoc státům v odborné přípravě pohraniční stáže, vypracovávat analýzu rizik, zajišťovat podporu zemím při společných návratových operacích.

Kromě výše uvedených orgánů vytvořených pro boj s terorismem a jiným, nelegálním aktivitám, je velice významná činnost *Evropského policejního úřadu (Europol)*, který je agenturou EU. Činnost Europolu spočívá ve spolupráci orgánů prosazující právo při prevenci a v boji proti trestné činnosti s mezinárodním prvkem (Policie ČR, 2010). Konkrétně se působnost Europolu vztahuje na organizovanou trestnou činnost, terorismus a další formy závažné trestné činnosti, které se týkají dvou nebo více členských států způsobem, který vzhledem k rozsahu, významu a následkům trestných činů vyžaduje společný postup členských států (Policie ČR, 2010). Členové této organizace jsou všechny členské státy EU a také jiné státy, které mají s Europolem uzavřenou smlouvu o strategické nebo operativní spolupráci. Od teroristických útoků z 11. září v USA došlo k rozšíření pravomocí Europolu. Europol nyní může:

- podílet se na vytváření teroristických profilů, jež jsou zaměřené na identifikaci teroristických organizací působících v EU,
- požadovat po policejních složkách členských států zahájení vyšetřování,
- sdílet informace s USA či jinými třetími stranami.

Úkolem Europolu je také napomáhat členských státům úspěšně vést vyšetřování a to pomocí následujících služeb a produktů (Policie ČR, 2010):

- analýzami, např. analýzy posuzující současné či blížící se hrozby,
- výměnou informací a zajištěním přístupu k systémům pro výměnu informací,
- mobilními kanceláři nabízející odbornou konzultaci v dané oblasti,

- konkrétními službami a produkty, např. systém pro sledování způsobů trestné činnosti⁷⁹, síť okamžité reakce, Evropská síť pro odstraňování výbušných zařízení, apod.,
- pravidelnou výroční zprávou pojednávající o aktuálních hrozbách.

Významným nástrojem Europolu je poměrně nový program, *Program sledování financování terorismu*. V roce 2010 došlo k uzavření Dohody mezi EU a USA o Programu sledování financování terorismu. Europol dle této dohody ověřuje žádosti USA o finančních transakcích v rámci EU.

Také bylo vytvořeno jednotné kontaktní místo pro analytické soubory a členské země EU za účelem koordinace všech výměn, jež s USA, na základě Dohody mezi EU a USA o Programu sledování financování terorismu, probíhají. Konkrétně jde o automatické poskytování informací a schvalování žádostí týkajících se vyhledávání informací v Programu.

Nelze s jistotou určit, v jaké intenzitě budou teroristické útoky pokračovat, každopádně je nutností přijmout všechna nezbytná opatření států k minimalizaci těchto činů. *K zajištění snížení počtu teroristických útoků je potřeba* (Balbán, 2007):

- snížit množství podnětů, jež teroristy k těmto činům podněcují,
- zvýšit pozornost nad osobami, jež ve státě žijí,
- zařízení prodávající knihy a podporující nenávist zavřít a jejich vlastníky potrestat,
- vzájemná kooperace mezi členskými státy, předávání si zkušeností, spolupráce s mezinárodními organizacemi,
- vysoké peněžní sankce pro státy podporující terorismus či nezajišťující vhodná preventivní opatření,
- zvýšit dohled nad zpravodajstvím⁸⁰ ve svém státě, jež publikuje informace dotýkající se terorismu,
- zajištění fungujícího řízení krizových situací a integrovaný záchranný systém⁸¹.

⁷⁹ Modus Operandi Monitor.

⁸⁰ Zpravodajství lze pokládat za nejdůležitější složku protiteroristických opatření.

⁸¹ Modelování a studium zvl. situací, výcvik a příprava speciálních týmů a specialistů, vědecké a informační spolupráce, apod.

4.3 Organizovaný zločin v České republice

V současné době je organizovaný zločin nejzávažnější hrozbou pro společnost v ČR. Realizátoři organizovaného zločinu destabilizují ekonomický systém, narušují společenské uspořádání a demokratickou strukturu země a nakonec mohou svou činností způsobit i zánik právního státu. Tyto skutečnosti byly důvodem pro vytvoření národně-bezpečnostní politiky ČR.

Znaky organizovanosti má téměř každá závažná trestná činnost v ČR. Osoby častěji pracují v ucelených skupinách a jejich vnitřní uspořádání a postupy jsou stále sofistikovanější. Pachatelé se snaží svou nelegální činnost čím dál více diverzifikovat a rozšiřovat své aktivity na méně rizikové a méně násilné, za to více výdělečné.

Skupiny organizovaného zločinu jsou tvořeny nejčastěji příslušníky jedné národnosti. V ČR jsou mimo českých skupin nejvíce aktivními skupiny vietnamské, albánské⁸², ukrajinské, ruské, gruzínské, arménské, nigerijské, bulharské, rumunské a arabské (MV ČR, 2011). Aktivity organizovaného zločinu se prolínají. Pachatele nejvíce zajímají ty aktivity, při kterých mohou získat co největší zisk. Mezi tyto aktivity patří zejména hospodářská kriminalita, ilegální migrace a obchodování s lidmi, krádeže aut a výroba a prodej omamných a psychotropních látek. Výdělky z těchto nelegálních činností se liší svým rozsahem. Mohou se pohybovat od milionů až po miliardy korun za rok. Tab. 4.3 uvádí nejčastější aktivity organizované činnosti včetně národnostních skupin, které tyto aktivity nejčastěji provádějí včetně odhadovaných ročních výnosů plynoucích z této činnosti. Informace z Tab. 4.3 vyplývají z odhadů Policie ČR.

⁸² Hlavně z Kosova a Makedonie.

Tab. 4.3: Zapojení zločineckých skupin do jednotlivých trestných činností a celkové zisky

Činnost	Skupiny									Odhadované výnosy (Kč/rok)
	albánské	arabské	bulharské	české	nigerské	rumunské	ruské	ukrajinské	vietnamské	
Hospodářská kriminalita				•			•		•	desítky mld.
Padělání peněz			•			•				miliony
Padělání osobních dokladů	•	•							•	miliony
Nelegální migrace	•	•		•	•			•	•	desítky mil.
Obchodování s lidmi					•			•		stovky mil.
Kapesní krádeže			•	•		•				-
Výroba a distribuce OPL ⁸³	•				•				•	desítky mil.
Poškození životního prostředí				•					•	desítky mil.
Autokriminalita	•		•	•		•	•	•		miliardy

Zdroj: VLÁDA ČR [online], 2013; vlastní zpracování

Největší část z výnosu většinou plyne do vlastního bohatství a životních nadstandardních aktivit a majetků jako jsou drahé dovolené, luxusní auta a domy, apod. Další část výdělku plyne do rozvíjení trestné činnosti a s tím je spojeno uplácení státních úředníků. Malá část peněz putuje také do legální podnikatelské činnosti, která slouží ke krytí organizovaného zločinu a k praní špinavých peněz (Vláda ČR, 2013).

4.3.1 Zpravodajský systém České republiky

Povinností každého státu je získávat informace, které slouží k ochraně zájmů a hodnot, na kterých je fungování státu založeno. V ČR hrají hlavní roli Vláda a předseda vlády. Ti určují, na které informace je potřeba se v rámci zpravodajského systému zaměřit z dlouhodobého i krátkodobého hlediska. O zjištění určitých informací může požádat také prezident ČR a to bez nutnosti souhlasu vlády. Vzájemnou interakci mezi vládou a zpravodajskými službami provádějí specializované orgány.

Bezpečnostní rada státu (BRS) je pracovním orgánem vlády, jehož úkolem je připravovat návrhy opatření k zajištění bezpečnosti v ČR⁸⁴.

⁸³ Omamné a psychotropní látky.

Výbor pro zpravodajskou činnost (VZČ) je stálým orgánem BRS. Jeho náplní je koordinovat práci zpravodajských služeb ČR a zajišťovat jejich koordinaci a spolupráci se státními orgány⁸⁵.

Jednotlivé zpravodajské služby včetně jejich náplně činností a postavení v systému jsou upraveny zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR, ve znění pozdějších předpisů (ÚZSI, 2010). Zpravodajské služby v ČR v současnosti zajišťují dvě civilní zpravodajské služby a jedna vojenská zpravodajská služba. Konkrétně se jedná o:

- *Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI)* – jeho hlavní náplní je sběr, analýza, ochrana a zjišťování oprávněnosti využití důležitých zpravodajských záznamů pocházející mimo území ČR. Pokud ÚZSI zjistí, že došlo k neoprávněnému využití informací, je povinen tuto skutečnost nahlásit příslušnému orgánu. Rovněž aktivně hájí zahraničně-politické, hospodářské a bezpečnostní zájmy ČR na mezinárodní scéně (ÚZSI, 2010);
- *Bezpečnostní informační služba (BIS)* – zabývá se získáváním, shromažďováním a vyhodnocováním aktivit, jež by mohly ohrozit bezpečnost nebo ekonomické zájmy země, dále konkrétními hrozbami jako je terorismu a organizovaný zločin, ale také činnostmi, které by mohly vést ke zneužití tajných informací (BIS, 2014);
- *Vojenské zpravodajství (VZ)* – hlavním úkolem je získávání, shromažďování a vyhodnocování informací, které jsou důležité pro zajištění obrany ČR. Konkrétní úkoly VZ ukládá vláda ČR po konzultaci s prezidentem ČR. Provádění úkolů zajišťují konkrétní zpravodajské obory, např. zpravodajství otevřených zdrojů (OSINT), zpravodajství z lidských zdrojů (HUMIT), apod. (VZ, 2013).

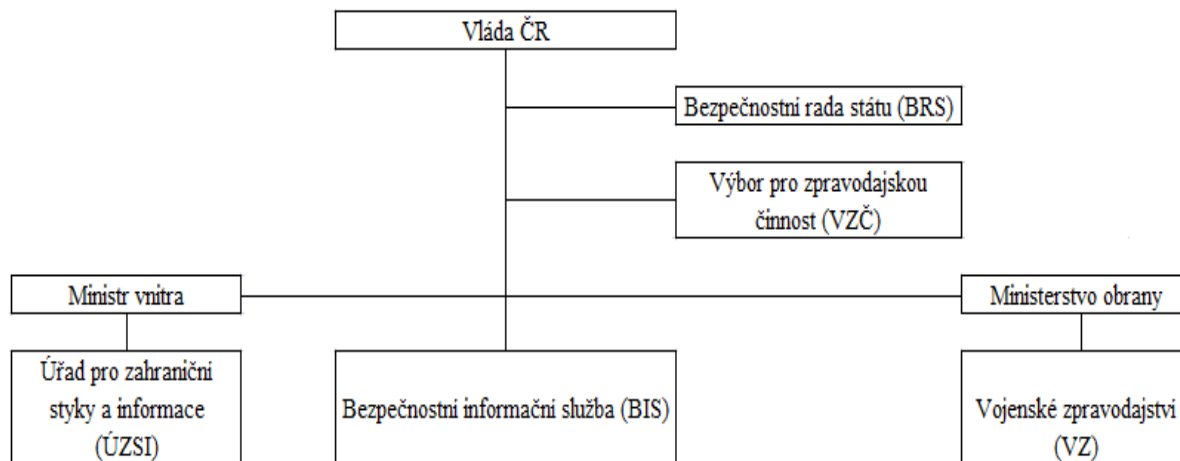
I když je právní úprava výše uvedených zpravodajských služeb odlišná, jsou tyto složky zcela rovnocennými partnery. Veškeré zpravodajské služby koordinuje, úkoluje a

⁸⁴ Do Bezpečnostní rady státu spadá předseda vlády, který stojí v čele, ale také místopředseda vlády, ministr zahraničních věcí, ministr vnitra, ministr průmyslu a obchodu, ministr obrany, ministr zdravotnictví, guvernér České národní banky, předseda Správy státních hmotných rezerv a vedoucí Úřadu vlády ČR. Zasedání se může účastnit také prezident ČR.

⁸⁵ Předsedou VZČ je předseda vlády, místopředsedou ministr vnitra. Ostatními členy jsou místopředseda vlády, ministr práce a sociálních věcí, ministr zahraničních věcí, ministr obrany, ředitel zpravodajských služeb ČR a vedoucí Úřadu vlády ČR.

kontroluje vláda svými koordinačními a řídicími zpravodajskými složkami. Kompletní přehled zpravodajského systému ČR nabízí Obr. 4.3.

Obr. 4.3: Zpravodajský systém ČR

Zdroj: ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE [online], 2014; vlastní zpracování

4.3.2 Orgány a nástroje pro boj proti organizovanému zločinu v České republice

V ČR má problematiku organizovaného zločinu za úkol Vláda ČR, realizaci opatření Vlády ČR pak zajišťují veřejné orgány. Gestorem je Ministerstvo vnitra ČR, resp. odbor bezpečnostní politiky, ten zpracovává společně s Policií ČR a zpravodajskými službami pravidelné zprávy o organizovaném zločinu v ČR. Důležitou úlohu sehrávají také specializované útvary Policie ČR. Konkrétně jde o Útvar odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ), Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality a Národní protidrogovou centrálu za podpory Útvaru speciálních činností a Útvaru zvláštních činností. Speciální útvary Celní správy jako jsou odbory pátrání Generálního ředitelství a cel a Celního ředitelství za podpory oddělení operativní dokumentace, Služby operativní podpory a Služby technické podpory, zase zajišťují prevenci, odhalování a trestání této nelegální činnosti na území ČR.

Nástroje sloužící k boji proti organizovanému zločinu v ČR lze rozdělit na:

- strategické,
- operativní,
- preventivní,
- podpůrné nástroje.

Do sekce *strategických nástrojů* spadají strategické dokumenty týkající se organizovaného zločinu. Mezi ně patří:

- Strategie vlády v boji proti korupci,
- Národní strategie protidrogové politiky,
- Národní strategie boje proti obchodování s lidmi,
- Koncepce boje proti organizovanému zločinu.

Do sekce strategických nástrojů patří také materiál s názvem „*Problematika objasňování krádeží motorových vozidel v ČR*“.

Konkrétní *nástroje na operativní úrovni* jsou obsaženy v zákonech a ve vládních usneseních. Legislativní nástroje jsou opatřeny v zákoně č. 40/2009 Sb. (trestním zákoníku), zákoně č. 141/1961 Sb. (trestním řádu) a dále v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v zákoně č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky a v zákoně č. 13/1993 Sb. (celním zákoně) (MV ČR, 2011).

Preventivní nástroje proti organizovanému zločinu jsou obsaženy v systému prevence kriminality, jež se skládá ze tří preventivních prvků:

- *Sociální prevence* – zahrnuje činnosti a aktivity, které ovlivňují stávající systém socializace a sociálního začleňování a také činnosti související se zlepšením sociálních a ekonomických podmínek, jež představují hlavní aktivátor vzniku trestné činnosti.
- *Situační prevence* – je založena na zkušenostech, že některé trestné činy jsou realizovány v daném čase, na daném místě a za určitých podmínek. Tyto podmínky se snaží pomocí režimové, fyzické a technické ochrany ČR snižovat.
- *Prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů* – představuje koncepcí bezpečného chování s ohledem na aktuální trestnou situaci a psychickou odolnost ohrožených občanů.

Podpůrné nástroje představují veškeré aktivity, jež nepřímo pomáhají při prevenci, odhalování a následném stíhání organizovaného zločinu. Podpůrnými nástroji jsou zejména statistické informace a analytické zprávy, ale také bezpečnostní výzkum či odborné semináře.

Velice významný nástroj v boji proti organizovanému zločinu představuje *účinná mezinárodní spolupráce*. Organizovaný zločin prováděný čistě na území jednoho státu je výjimkou, většina pachatelů spolupracuje se zahraničními osobami a čerpá výhody z volného

pohybu zboží, služeb, osob a finančních prostředků mimo ČR. Rovněž díky schengenskému prostoru, kterým byly zrušeny kontroly osob na vnitřních hranicích členských států, byla zvýšena flexibilita nelegální činnosti. To znamená, že se zvýšila potřeba vzájemného předávání informací mezi členskými státy.

Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011-2014

Koncepce boje proti organizovanému zločinu byla schválena usnesením vlády č. 598 dne 10. srpna 2011. Koncepce poskytuje analýzy aktuální situace v oblasti organizovaného zločinu a na základě těchto analýz formuluje opatření optimálního prostředí vhodného pro výkon práce veřejných institucí v oblastech prevence, odhalování a stíhání organizovaného zločinu v ČR. Koncepce je rozdělena do několika klíčových oblastí, jimiž se orgány následně zabývají:

- monitorování organizovaného zločinu v ČR a následné vyhodnocení situace,
- spolupracování se zeměmi západního Balkánu včetně ujednávání policejních smluv,
- posilování vnitrostátní spolupráce – vytvoření společných vyšetřovacích skupin, zajištění větší efektivity při výměně informací mezi institucemi,
- zmrazení výtěžků z nelegální činnosti.

Za posledních pět let zaznamenala ČR při zavádění nástrojů boje proti organizovanému zločinu velké změny, avšak ne vždy ku prospěchu věci. Právě na tyto chyby a nevyřešené otázky reaguje tato aktuální Koncepce. Koncepce boje proti organizovanému zločinu navazuje na ostatní strategické dokumenty, jež s bojem proti organizovanému zločinu také souvisejí⁸⁶.

4.4 Opatření v boji proti organizovanému zločinu v Evropské unii

Veškeré státy EU se neustále potýkají s hrozbou organizovaného zločinu. Aktivita organizovaného zločinu většinou probíhá v rámci více států, proto je potřeba, aby se tato problematika řešila na mezinárodní úrovni.

Podle EP, existuje v EU okolo 4 tisíc mezinárodních zločineckých organizací. Konkrétně v roce 2013 v celé EU působilo kolem 3 600 zločineckých organizací, přičemž se

⁸⁶ Jedná se např. o Strategii vlády v boji proti korupci, Národní strategii protidrogové politiky, Národní strategii boje proti terorismu, apod.

odhaduje, že 70 % z nich jsou členové různých zemí. Náklady zločineckých skupin představují pro EU ztrátu 4 až 5 procentních bodů HDP (Souleimanov, 2012). Dle Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) tvoří příjmy zločineckých organizací asi 3,6 % světového HDP.

4.4.1 Dokumenty a instituce v boji proti organizovanému zločinu

Do roku 2005 docházelo v EU k pravidelnému vypracovávání analytického dokumentu pod názvem *Zpráva o organizovaném zločinu*, ve kterém se uváděly především dosavadní výsledky činnosti státních orgánů. V roce 2006 došlo k nahrazení této Zprávy materiálem *Hodnocení rizik organizovaného zločinu*, jež se orientuje na aktuální a budoucí možné hrozby. Údaje z dokumentu *Hodnocení rizik organizovaného zločinu* závisí na kvantitě a kvalitě informací, jež poskytují členské státy EU. Velké množství kvalitních informací totiž pomáhá získat lepší představu o trendech, vývoji a aktivitách organizovaného zločinu, a tak přesněji je možné hrozby identifikovat, popsat a vypracovat doporučení prostředků v boji s touto kriminální aktivitou. *Hodnocení rizik organizovaného zločinu* poskytuje členským zemím vodítko pro stanovování priorit v oblasti boje proti organizovanému zločinu (Souleimanov, 2012).

Stěžejním dokumentem v oblasti boje proti organizovanému zločinu, který byl schválen v říjnu 2013, je *Akční plán EU na boj proti organizovanému zločinu, korupci a praní peněz na období 2014-2019*. Hlavní náplní akčního plánu je zabavení finančních prostředků a zablokování toků zdrojů příjmu. Akční plán obsahuje seznam činností, jež by měly být splněny do roku 2019. Jedná se o tyto úkoly (EP, 2013):

- ochrana financí EU – především zamezit korupci, vytvořit úřad evropského veřejného žalobce, který by vyšetřoval národní orgány a předcházel tak nelegálním aktivitám proti finančním zájmům EU, rovněž osoby odsouzené ze spáchání organizované činnosti, korupce nebo praní špinavých peněz by se neměli již více podílet na veřejných zakázkách a neměli by mít možnosti konat veřejnou funkci nebo se o ni ucházet,
- zakročit proti aktivům zločinu – jde např. o vyzvání států ke zrušení bankovního tajemství a odstranění daňových rájů či prosadit, aby zabavený majetek byl znovu použit pro sociální účely,

- zamezit obchodování s lidmi – zpřísnit tresty pachatele provozující obchodování s lidmi za účelem nucené práce či prostituce,
- přijmout jednotnou definici organizované trestné činnosti a trestného činu,
- postihovat manipulaci sportovních utkání - zajistit, aby se manipulace se sportovními výsledky stala trestným činem a aby byla zároveň adekvátně postihována.

Důvodem, proč se bude EP výše uvedenými otázkami v následujícím volebním období zabývat, je např. skutečnost, že korupce představuje obrovský světový problém. Podle Komise tvoří náklady korupce v EU asi 120 mld. EUR ročně, což je 1,1 % HDP EU (EP, 2013). Nevládní síť Transparency International od roku 1995 každoročně vypracovává index vnímání korupce pro každou ze 177 zemí. Poslední žebříček byl sestaven 2. 12. 2013⁸⁷. Česká republika se ze 177 zemí umístila na 57. místě s hodnocením 48 bodů, z čehož vyplývá, že ČR je na tom v oblasti korupce lépe než dvě třetiny porovnávaných zemí. Nicméně korupce v ČR představuje vážný problém, což lze sledovat v konfrontaci se západoevropskými státy. V rámci hodnocení 31 západoevropských států (členské země EU, Norsko, Švýcarsko a Island) se ČR umístila v roce 2013 na 25. místě, což znamená, že ČR má v porovnání s ostatními státy západní Evropy s korupcí velmi vážný problém. Vzhledem k tomu, že se v ČR velice často objevují kauzy týkající se korupce, a to jak v soukromém, tak ve veřejném sektoru, a nejsou stále dotažena protikorupční opatření dokonce, nelze se tomuto umístění nijak zvlášť divit. Naopak mezi nejméně zkorumpované státy patří dlouhodobě Dánsko, Finsko a Nový Zéland. Tyto státy mají 89 až 91 bodů. Naopak nejhůře dopadly Afghánistán, Severní Korea a Somálsko s 8 body (TI, 2013).

V porovnání s rokem 2012, nedošlo ke změně v žebříčku pěti nejlepších a pěti nejhorších hodnocených zemí v EU. Česká republika si ale oproti minulému roku pohoršila. V roce 2012 byla na 54. místě v rámci všech zemí a na 24. místě v rámci zemí EU. Hodnocení nejúspěšnějších a nejhorších států EU dle vypočteného indexu vnímání korupce za rok 2013 nabízí Tab. 4.4.

⁸⁷ V žebříčku se používá stupnice od 0 do 100. Přičemž 100 označuje stát, který je téměř bez korupce a 0 znamená vysoký výskyt korupce.

Tab. 4.4: Hodnocení zemí Evropské unie dle indexu vnímání korupce za rok 2013

Země EU s nejlepším hodnocením	Hodnocení
Dánsko	90
Finsko	90
Švédsko	88
Nizozemsko	84
Lucembursko	80
Země EU s nejhorším hodnocením	
Řecko	36
Bulharsko	41
Itálie	42
Rumunsko	44
Slovensko	46
Česká republika	48

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL [online], 2012; vlastní zpracování

Další závažná nelegální činnost, která se v Evropě rozmáhá, je obchod s lidmi. Podle Mezinárodní organizace práce (ILO) vynáší obchod s lidmi pachatelům okolo 25 mld. EUR ročně. Tento problém se objevil ve všech členských státech EU. Podle ILO se v EU nachází asi 880 tisíc osob nucených k práci a 270 tisíc z nich se staly oběťmi sexuálního vykořisťování (Střítecký, Topinka, 2013).

Velice důležité pro zpracování dokumentů je prohlubování vzájemných kontaktů, ale také flexibilní a jasné předávání zkušeností v rámci orgánů činných v trestním řízení. Toto zajišťují instituce *International Police Association* (IPA) a CEPOL. Organizace IPA slučuje okolo 400 tisíc policistů z celkem 61 zemí. Díky této organizaci mohou policisté z různých světových oblastí spolupracovat a vyměňovat si zkušenosti a informace. CEPOL sbližuje prostřednictvím misí CEPOLu evropské policisty a zlepšuje přeshraniční spolupráci. CEPOL rovněž zajišťuje vzdělávací kurzy, konference a semináře na relevantní témata⁸⁸.

Mezi hlavní instituce pro boj s organizovaným zločinem a terorismem v rámci států EU patří Evropský policejní úřad (Europol). V Radě EU funguje *Multidisciplinární pracovní skupina Rady EU pro organizovaný zločin*, jež slouží jako fórum pro přípravu politiky EU v oblasti boje proti organizovanému zločinu a v podobných oblastech. Tato pracovní skupina má rovněž na starost zajišťovat mezinárodní spolupráci orgánů činných v trestním řízení zabývající se problematikou organizovaného zločinu.

⁸⁸ Např. v ČR se konaly kurzy na téma ochrana svědka a prostituce.

4.5 Propojení terorismu a organizovaného zločinu

Propojení terorismu a organizovaného zločinu představuje aktuální a závažnou bezpečnostní hrozbu pro celý svět. Podle Miroslava Nožiny (Danics, Tuček, 2013) je velmi nebezpečné prolínání organizovaného zločinu a terorismu na základě využívání horizontálních organizačních struktur a sítí, které bývají zneužívány např. k distribuci drog či jiného nelegálního zboží, která může být spojena s teroristickými aktivitami nebo jimi probíhá nelegální migrace či obchodování s lidmi.

Ideálním místem pro teroristické skupiny je zločinecké podsvětí na středním východě. Teroristé zde mají možnost opatřit si výzbroj, falešné doklady, ale mohou si zde zajistit i jiné služby jako je nelegální transfer peněz za hranice, úkryty atd. Často dochází ke *spolupráci teroristů a skupin organizovaného zločinu při tvorbě zisku*, např. při přepadení banky, pašování nelegálního zboží či při únosech. Příkladem propojení terorismu a organizovaného zločinu může být hnutí Talibán, které Usáma bin Ládín financoval a za to získal prostor a nové členy pro svou teroristickou organizaci al-Káida.

Teroristé z arabských států rozšířili svou aktivitu na mezinárodní dimenzi, což zvyšuje jejich nebezpečnost i pro Evropu. Podle analýz dochází k propojení islamistických teroristických organizací na arabské teroristické skupiny v Evropě a to především v Německu, UK a ve Francii. Tam pak zakládají pobočky, které bývají často kryty charitativními organizacemi, např. vybírají náboženskou daň od místních komunit.

Terorismus i organizovaný zločin představují společensky nebezpečné aktivity, které se v mnohém odlišují, ale zároveň je spojuje několik podobných rysů. *Hlavní rozdíl těchto dvou kriminálních aktivit spočívá v primárním cíli.* Zatímco stěžejním cílem organizovaného zločinu je dosáhnout maximálního výdělku s minimálními náklady a rizikem, tak pro teroristy nebývá hlavním cílem zisk, ale jejich ideologické či politické pohnutky. Někteří členové teroristických skupin jsou bývalí členové skupin organizovaného zločinu, jež byli zrekrutováni teroristickou organizací. Rovněž vzájemná spolupráce může být výhodná pro obě strany. Subjekty organizovaného zločinu by např. mohly pomáhat teroristům při nelegální migraci. Teroristé se tak mohou dostat na území, kde chtějí vykonat teroristický útok a pro skupinu organizovaného zločinu to představuje další výnosný zdroj financí.

Podle odborníků dochází v současné době ke konvergenci terorismu a skupin organizovaného zločinu. Důvodem jsou značné výhody, které vyplývají ze společné spolupráce zločineckých organizací. Hlavní společné znaky těchto mezinárodních zločinců jsou následující (Danics, Tuček, 2013) :

- Teroristé i skupiny organizovaného zločinu mají většinou stejného nepřítele, kterým je stát a orgány činné v trestním řízení;
- Operace obou skupin probíhají v přísném utajení, užívají stejnou či velmi podobnou infrastrukturu pro své činnosti a ty stejné sítě korupce a delikvence bílých límečků;
- Taktiky těchto zločinců jsou stejné, tzn. padělání a praní peněz, únosy, vydírání, apod.;
- Oba typy organizací si vybírají své členy ze stejného populačního rezervoáru, jde většinou o osoby, které se staly subjektem politické, hospodářské či sociální frustrace, kteří se jsou schopni riskovat a porušovat zákony.

5. Závěr

Teroristické útoky i akce organizovaného zločinu nabývají stále vyšších dimenzí, jež ve svém důsledku vyžadují nová a zvýšená opatření. Tato opatření musí být stále aktualizována a řešena na národní, nadnárodní i celosvětové úrovni. Sílící akce teroristických útoků a aktivit organizovaného zločinu ohrožují bezpečnost obyvatel i územní celistvost příslušných zemí nejen v rámci celé Evropské unie, ale i na celém světě. Tato skutečnost je důvodem, proč se Evropská unie touto problematikou intenzivně zabývá a proč patří k hlavním aktérům v boji proti terorismu a organizovanému zločinu. Česká republika, jakožto řádný člen Evropské unie, nemůže v této oblasti zaostávat, a rovněž vytváří a přijímá nutná opatření k eliminaci aktivit terorismu a organizovaného zločinu.

Cíl diplomové práce, kterým bylo charakterizovat rozsáhlost a nebezpečnost terorismu a organizovaného zločinu a poukázat na možná řešení těchto nelegálních aktivit v rámci dostupných prostředků v České republice a Evropské unii, byl z hlediska struktury a obsahu diplomové práce naplněn.

V rámci první kapitoly je nutno upozornit především na nejnovější vývoj v oblasti terorismu a organizovaného zločinu. Velké nebezpečí v současné době představuje odklon od klasických teroristických útoků realizovaných např. pomocí klasické výbušniny k novým, ničivějším formám terorismu (viz kapitola 2.1.3), při kterých mohou být použity zbraně hromadného ničení, jako jsou chemické či radiologické zbraně. Stále častěji rovněž dochází k napadání počítačových sítí a následnému zneužití získaných informací. Mezi nejnebezpečnější a nejdiskutovanější aktivity organizovaného zločinu patří obchod s lidmi, obchod s drogami, ale také obchod se zbraněmi.

Ve druhé kapitole je nutno především upozornit na nejnovější počiny Evropské unie, které měly za následek stabilizaci situace v několika zemích. Příkladem jsou především mise Evropské unie v Bývalé jugoslávské republice Makedonii (viz kapitola 3.5.3). V rámci zahraničních misí je nezbytná rychlá a efektivní spolupráce zemí Evropské unie se zpravodajskými službami a ostatními zapojenými státy a organizacemi. Velký význam je nutno připsat i novým opatřením na úrovni SZBP EU (viz kapitola 3.4). Například od roku 2007 může Evropská unie uskutečnit operace rychlé reakce se dvěma bojovými skupinami po cca 1 500 vojácích, s dobou nasazení do 5 až 10 dnů na dobu jednoho až čtyř měsíců. Úspěch je také postupně zaznamenáván v oblasti zvyšování finančních prostředků na SZBP EU.

V porovnání s minulým finančním obdobím je v současném finančním rámci na aktivity SZBP EU vyčleněno o 14 mld. EUR více. Kromě relativně nízkého počtu nasazených vojáků a stále ještě slabé finanční vybavenosti pro zahraniční mise Evropské unie, zůstává problémem nedostatek přepravních letadel, bojových letadel a vrtulníků, což může mít za následek zpomalení průběhu celé akce.

V rámci třetí kapitoly je nutno zdůraznit použití legislativních nástrojů proti terorismu a organizovanému zločinu na úrovni Evropské unie, jimiž jsou kromě konkrétních strategií Evropské unie, jako je např. Strategie vnitřní bezpečnosti, také nově zřízené instituce zabývající se problematikou terorismu a organizovaného zločinu (viz kapitola 4.2.3). Odkrývání případů výše zmíněných nelegálních aktivit je mnohdy velmi obtížné. Významnou úlohu tedy musí sehrávat zpravodajské služby, které mohou významným způsobem přispět k odhalení klíčových případů. Terorismus je v rámci Evropské unie oběť považován za závažnou bezpečnostní hrozbu. Podle údajů Eurobarometru více než 82 % obyvatel Evropské unie považuje terorismus za závažnou bezpečnostní hrozbu. Rovněž obyvatelé České republiky (viz průzkum v kapitole 4.1.1) považují terorismus na našem území za možný a závažný druh hrozby. Česká republika reaguje na problematiku teroristických útoků a organizovaného zločinu přijímáním opatření na legislativní úrovni a následnou snahou uvádět tato opatření do praxe. Výsledkem těchto opatření a řádné spolupráce příslušných bezpečnostních orgánů na národní i unijní úrovni je skutečnost, že v České republice zatím nedošlo k žádnému klasickému teroristickému útoku. Výjimkou bylo několik akcí s rysy terorismu, jak je uvedeno v tabulce 4.2.

Hypotéza, která byla v úvodu této práce stanovena: „EU disponuje velkým množstvím účinných nástrojů při boji s terorismem a organizovaným zločinem a je schopna úspěšně provádět rozsáhlé protiteroristické operace“ byla potvrzena pouze částečně. Evropská unie používá při potírání terorismu a organizovaného zločinu širokou škálu nástrojů (viz kapitoly 4.2 a 4.4), ovšem není schopna provádět akce velkého rozsahu. Nevládá účinně rozmístit síly rychlé reakce v počtu řádově desítek tisíc vojáků a je pro ni velmi obtížné poskytnout specializované vojenské jednotky i v počtu cca 5 – 10 tisíc vojáků pro zahraniční mise (viz kapitola 3.4.1). Důvodem jsou výše uvedené skutečnosti ohledně finančního zabezpečení materiální podpory, ale i problém jednoznačné shody představitelů členských států EU na rychlém a tím i efektivním uskutečnění příslušné akce.

Seznam použité literatury

Knihy

1. BALABÁN, Miloš a kol. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007. 152 s. ISBN 978-80-87041-17-8.
2. BENEDETA, Berti. *Armed Political Organization: From Conflict to Integration*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2013. 256 p. ISBN 9781421409757.
3. CEJP, Martin a kol. *Organizovaný zločin v České republice*. 3. Vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 158 s. ISBN: 80-7338-027-7.
4. DRULÁK, Petr; STŘÍTECKÝ Vít. *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. 200 s. ISBN 978-80-86506-86-9.
5. EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál, 2009. 328 s. ISBN 978-80-7367-540-0.
6. JONGMAN, Albert; SCHIMD, Alex. *Political Terrorism*. New Jersey: Transaction Publishers, 1988. 700 s. ISBN 1412815665.
7. KARÁSEK, Tomáš. *European Union in a New Security Environment*. Praha: MATFYZPRESS, 2008. 130 s. ISBN 978-80-7378-075-3.
8. KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Ostrava: Sokrates, 2003. 173 s. ISBN 80-86572-07-2.
9. KUPKA, Petr; ŠMÍD Tomáš. *Český organizovaný zločin. Brno: Mezinárodní politologický ústav*, 2011. 348 s. ISBN 978-80-210-5618-3.
10. LINHART, Petr; ROUDNÝ Radim. *Ochrana obyvatelstva a terorismus*. Pardubice: Universita Pardubice, 2009. 237 s. ISBN 978-80-7395-165-8.
11. LUNDE, Paul. *Organized Crime*. Great Britain: Dorling Kindersley Limited, 2004. 197 p. ISBN 978-80-204-1997-2.
12. NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: THEMIS, 2003. 407 s. ISBN 80-7312-018-6.
13. PIKNA, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha: Linde, 2006. 407 s. ISBN 80-7201-615-6.
14. ŘÍHÁČKOVÁ, Věra. *The fight against terrorism: global challenge of the 21st century*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2006. 104 p. ISBN 80-86993-03-5.

15. SMOLÍK, Josef a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: IIPS, 2007. 204 s. ISBN 978-80-210-4438-8.
16. SOULEIMANOV, Emil a kol. *Organizovaný zločin*. Praha: Auditorium, 2012. 142 s. ISBN 978-80-87284-27-8.
17. VORONIN, Yuri; FINCKENAUER James. *The Threat of Russian Organized Crime*. USA: Diane Pub Co, 2013. 33 p. ISBN 978-0756725662.
18. STÝSKALÍKOVÁ, Věra; Smekal Hubert. *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska, Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. 204 s. ISBN 80-210-3873.

Elektronické publikace

19. DANICS Štefan; TUČEK Leoš. *Metamorfózy organizovaného zločinu a terorismu ve světě a v Evropě* [online]. CESES , 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceses.cuni.cz/CESES-65-version1-Danisc.pdf>.
20. EUROPEAN PEACEBUILDING LIASON OFFICE. *Brown Bag Lunch events* [online]. EPLO, 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.eplo.org/assets/files/2.%20Activities/Working%20Groups/CSDP/EPLO_Briefing_Paper_1-2012_CFSP_After_Lisbon.pdf.
21. EUROPEUM. *Česká debata o víceletém finančním rámci EU* [online]. Europeum, 2011 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.cz.boell.org/downloads/Policy_Papers_2011_Web.pdf.
22. INTERANTIONAL SECURITY INFORMATION SERVICE. *Nationalities of heads of milion and operations* [online]. ISIS, 2013 [2. 3. 2014]. Dostupné z: http://isiseurope.eu/sites/default/files/publicationsdownloads/CSDP%20Note%20nationalities%20of%20heads%20of%20mission%20and%20operations%20October%202013_0.pdf.
23. MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Strategie ČR pro boj proti terorismu od r. 2013* [online]. MV ČR, 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/3-nap-2013-material-pdf.aspx>.
24. NATIONAL DEFENSE RESEARCH INSTITUTE. *Europe's role in nation-building: from the Balkans to the Congo* [online]. RAND, 2008 [30.3. 2014]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG722.pdf.

25. SOUKUP, Tomáš. *Důstojná práce pro ČR? Národní zpráva pro ILO* [online]. VUPSV, 2008 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_272.pdf.
26. STOJAROVÁ, Věra. *Organizovaný zločin na území západního Balkánu* [online]. Muni.cz, 2010 [30.3. 2014]. Dostupné z: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/cspv06-Stojarova-Org_zlocin-zap_Balkan.pdf.
27. STRÍTECKÝ, Vít; TOPINKA Daniel. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi* [online]. Ústav mezinárodních vztahů, 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/obchodovani-s-lidma.pdf.
28. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Zpravodajský systém ČR* [online]. UZSI, 2010 [30.3. 2014]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/zpravodajsky-system-ceske-republiky.html>.
29. ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. *Vojenské rozhledy* [online]. IIR, 2011 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/casopisy/vojenske-rozhledy/vr-4_2011.pdf.
30. VLÁDA ČR. *Usnesení o Koncepci boje proti organizovanému zločinu na období let 2011 až 2014* [online]. Vláda ČR, 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_boje_proti_organizovanemu_zlocinu_na_obdobi_let_2011_-_2014.pdf.
31. VOJENSKÉ ZPRAVODAJSTVÍ. *Kdo jsme* [online]. VZ, 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_boje_proti_organizovanemu_zlocinu_na_obdobi_let_2011_-_2014.pdf.

Webové stránky

32. BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. Čím se zabýváme. *BIS*, [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.bis.cz/cim-se-zabyvame.html>.
33. ČESKÁ TELEVIZE. Kyberterorismus. *ČT 24* [online]. 2012 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/886-kyberneticky-terorismus-jako-hrozba-21-stoleti>.
34. ČESKÁ TELEVIZE. Romové do Francie nepatří. Ať se vrátí do Rumunska, navrhuje ministr. *ČT 24* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/243460-romove-do-francie-nepatri-at-se-vrati-do-rumunska-navrhuj-ministr>.
35. ČESKÁ TELEVIZE. Smrt číhala v tokijském metru – tehdy zabíjel sarin. *ČT 24* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/84338-smrt-cihala-v-tokijskem-metru-tehdy-zabijel-sarin>.
36. DUBSKÝ, Lukáš. Politika boje proti organizovanému zločinu na bázi EU I. *Blog.cz* [online]. 2009 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://lukas-dubsky.blog.cz/0808/politika-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-bazi-eu-i>.
37. EURACTIV. Evropská unie a NATO. *Euractiv* [online]. 2014 [30.3. 2014]. Dostupné z:
<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>.
38. EURACTIV. Operace EBOP. *Euractiv* [online]. 2005 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/operace-ebop>.
39. EUROPEAN COMMISSION. Budget in figures. *European Commission* [online]. 2013 [2. 3. 2014]. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/budget/figures/index_en.cfm.
40. EUROSOP. Finanční rámec 2014 – 2020, 2014. *Euroskop* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<https://www.euroskop.cz/8905/sekce/financi-ramec-2014-2020>.

41. EUROSOP. Zahraniční a bezpečnostní politika. *Eurosop* [online]. 2013 [2. 3. 2014]. Dostupné z:
<https://www.eurosop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika>.
42. EUROPA. Missions and operations. *EEAS* [online]. 2014 [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z:
<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>.
43. EUROPEAN COUNCIL. Project Europe 2030. *European Council* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.european-council.europa.eu/home-page/highlights/project-europe-2030?lang=en>.
44. EVROPSKÁ RADA. Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. *Europa* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/foreign-affairs/high-representative-of-the-union-for-foreign-affairs-and-security-policy?lang=cs>.
45. EVROPSKÝ PARLAMENT. Boj proti organizovanému zločinu, korupci a praní špinavých peněz. *EP* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.europarl.europa.eu/news/cs/newsroom/content/20131018IPR22665/html/Boj-proti-organizovanemu-zlocinu-korupci-a-prani-spinavych-penez>.
46. EVROPSKÝ PARLAMENT. Stanovisko k vnější dimenzi boje s mezinárodním terorismem. *EP* [online]. 2006 [cit. 28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-378.603+02+DOC+PDF+V0//CS&language=CS>.
47. HEDVÁBNÁ STEZKA. Nejoblíbenější drogy světa. *Hedvábná stezka.cz* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.hedvabnastezka.cz/rady/9755-nejlepsi-drogy-sveta>.
48. HOLÍKOVÁ, Alena. Válka v Bosně a Hercegovině. *Válka.cz* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
http://www.valka.cz/clanek_13708.html.
49. IDNES. Španělsko si připomíná pět let od krvavých útoků na madridské vlaky. *Idnes* [online]. 2009 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/spanelsko-si-pripomina-pet-let-od-krvavych-utoku-na-madridske-vlaky-11t-/zahranicni.aspx?c=A090310_153059_zahranicni_zra.

50. IHNED. Sto tisíc teroristických útoků za čtyřicet let. *Ihned* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://data.blog.ihned.cz/c1-59711580-sto-tisic-teroristicky-utoku-za-ctyricet-let-co-lze-vycist-z-dat>.
51. LA COSA NOSTRA. Cosa Nostra – naše věc. *La Cosa Nostra* [online]. 2009 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://lacosanostra.webnode.cz/>.
52. LIBERÁLNĚ KONZERVATIVNÍ AKADEMIE. Odzbrojení. Jaderné zbraně, bezpečnostní hrozba lidstva. *CEVRO* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.cevro.cz/cs/226384-odzbrojeni-jaderne-zbrane-bezpecnostni-hrozba>.
53. MAFIE. Prostředí organizovaného zločinu. *Mafie Webz* [online]. 2012 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://mafie.webz.cz/mafie-prostrediorgzlocinu.htm>.
54. MINISTERSTVO VNITRA ČR. Bezpečnostní hrozby. *MV ČR* [online]. 2011 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostnihroz337414.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.
55. MINISTERSTVO VNITRA ČR. Terorismus a jeho projevy v někdejším Československu a dnešní České republice. *MV ČR* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.mvcr.cz/clanek/terorismus-a-jeho-projevy-v-nekdejsim-ceskoslovensku-a-dnesni-ceske-republice.aspx>.
56. MINISTERSTVO VNITRA ČR. Typologie terorismu. *MV ČR* [online]. 2009 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.
57. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. ČR a SZBP. *MZV ČR* [online]. 2011 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/spolecna_zahranicni_a_bezpecnostni/x2011_01_07.html.
58. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Lisabonská smlouva. *MZV ČR* [online]. 2012 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.mvcr.cz/clanek/agendaeunamvlibabonskasmlouva.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.

59. NOBELPRIZE. The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 2005. *Nobelprize* [online]. 2005 [28. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2005/.
60. NATO. Operace ALTHEA: průběžné hodnocení a další perspektiva misí EU. *Natoactual* [online]. 2005 [30.3. 2014]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/operace-ALTHEA-prubezne-hodnoceni-a-dalsi-perspektiva-misi-eu-pum-/na_analyzy.aspx?c=A051219_085838_na_analyzy_m02.
61. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. OSN musí dát globální legitimitu boji proti terorismu. *OSN* [online]. 2001 [cit. 28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=748>.
62. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. OSN proti terorismu. *OSN* [online]. 2005 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1039>.
63. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Program OSN pro mezinárodní kontrolu drog: fakta a čísla. *OSN* [online]. 1998 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=561>.
64. ORGANIZED CRIME. The Use of Models in the Study of Organized Crime. *Organized-crime* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.organized-crime.de/modelsofoc.htm>.
65. POLICEJNÍ NOVINY. Protiteroristické jednotky. *Policejní noviny* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.policejninoviny.cz/protiteroristicke-jednotky-prehled.html>.
66. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Co je organizovaný zločin. *Policie ČR* [online]. 2013 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/co-je-organizovany-zlocin.aspx>.
67. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Europol. *Policie ČR* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/europol-evropsky-policejni-urad.aspx>.
68. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Terorismus. *Policie ČR* [online]. 2014 [28. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodnikontaktnibodproterorismus.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>.

69. REXTER. Terorismus v ČR. *REXTER* [online]. 2004 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.rexter.cz/ekoterorismus-v-ceske-republice/2004/05/01>.
70. SECURITY COUNCIL. Stabilization force in Bosnia and Herzegovina to oversee peace acord. *Security council* [online]. 2012 [30.3. 2014]. Dostupné z:
<http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10815.doc.htm>.
71. TÝDEN. StB možná cvičila italské teroristy, kteří zabili premiéra. *Týden* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/historie/stb-mozna-cvicila-italske-teroristy-kteri-zabilipremiera_156045.html.
72. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Index CPI. *TI* [online]. 2013 [30.3. 2014]. Dostupné z:
<http://www.transparency.cz/index-cpi-2023>.
73. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. Security Counsil resolutions. *UN Security Council* [online]. 2013 [30.3. 2014]. Dostupné z:
<http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/index.shtml>.
74. VYPLŇTO. Vliv terorismu na společnost. *Vyplňto.cz* [online]. 2012 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/vliv-terorismu-na-spolecnost>.
75. WEBNODE. Terorismus-usa. *Webnode* [online]. 2010 [28. 2. 2014]. Dostupné z:
<http://terorismus-usa.webnode.cz/terorismus/definice>.

Seznam zkratk

BIS	Bezpečnostní informační služba
BRS	Bezpečnostní rada státu
CEPOL	Evropská policejní akademie
COSI	Stálý výbor pro operativní spolupráci v oblasti vnitřní bezpečnosti
ČR	Česká republika
DRK	Demokratická republika Kongo
EU	Evropská unie
EP	Evropský parlament
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EUROPOL	Evropský policejní úřad
FBI	Federální úřad pro vyšetřování
FRONTEX	Evropská agentura pro řízení a operativní spolupráci na vnějších hranicích členských států Evropské unie
HUMT	Zpravodajství lidských zdrojů
IEMF	Pohotovostní mezinárodní nouzová jednotka
ILO	Mezinárodní organizace práce
INTERPOL	Mezinárodní organizace kriminální policie
NATO	Severoatlantická obranná aliance
NCB	Mezinárodní výbor pro kontrolu omamných látek
OSN	Organizace spojených národů
OSINT	Zpravodajství otevřených zdrojů
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SEU	Smlouva o Evropské unii
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika

UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
USA	Spojené státy americké
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
VZ	Vojenské zpravodajství
VZČ	Výbor pro zpravodajskou činnost

Seznam tabulek

Tab. 2.1:	Nejužívanější drogy světa
Tab. 3.1:	Hlavní milníky bezpečnostní a zahraniční spolupráce Evropské unie
Tab. 3.2:	Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v mil. EUR, v cenách roku 2004)
Tab. 3.3:	Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v %, v cenách roku 2004)
Tab. 3.4:	Srovnání položek finančního rámce 2014-2020 (v mil. EUR, v cenách roku 2011)
Tab. 3.5:	Srovnání položek finančního rámce 2014 - 2020 (v %, v cenách roku 2011)
Tab. 3.6:	Přehled aktuálních vojenských a civilních operací
Tab. 3.7:	Přehled ukončených operací
Tab. 3.8:	Mise EU v Bývalé jugoslávské republice Makedonie – FYROM
Tab. 3.9:	Zapojení české armády do civilních misí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie
Tab. 3.10:	Zapojení české armády do vojenských misí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie
Tab. 4.1:	Protiteroristické jednotky v zemích EU
Tab. 4.2:	Trestné činy se znaky terorismu spáchané v České republice
Tab. 4.3:	Zapojení zločineckých skupin do jednotlivých trestných činností a celkové zisky
Tab. 4.4:	Hodnocení zemí Evropské unie dle indexu vnímání korupce za rok 2013

Seznam obrázků

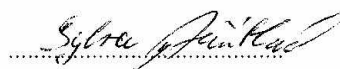
- Obr. 2.1: Teroristické útoky ve světě v letech 1970 – 2011
- Obr. 2.2: Teroristické útoky ve světě v letech 1970 – 2011 dle druhu
- Obr. 2.3: Cresseyho model
- Obr. 2.4: Hierarchie sicilské mafiánské rodiny
- Obr. 3.1: Srovnání položek finančního rámce 2007-2013 (v mil. EUR, v cenách roku 2004)
- Obr. 4.1: Jakou hrozbu pro českou společnost představuje terorismus
- Obr. 4.2: Lokality nejvíce ohrožené teroristickým útokem
- Obr. 4.3: Zpravodajský systém ČR

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. dubna 2014

Bc. Sylva Hříbková

Seznam příloh

Příloha 1: Pravomoce Evropské unie po zavedení Lisabonské smlouvy

Příloha 2: Zapojení českých vojáků do zahraničních misí

Příloha 3: Teroristické útoky v letech 2008 až 2012